

Дзе карані сплятаюцца з мурамі

Нават тыя, хто апошнім разам бываю ў Гальшанах усяго які год таму, сёння знакамiты на ўвесь край замак не пазнаюць. Яго паўночная вежа — яшчэ нядаўна паўзруйнаваная — ужо цешыць вока бялюткай свежай тынкоўкай. Адноўленая і накрытая дахам, на якім красуецца флюгер, звонку яна ўжо выглядае амаль завершанай — хаця наперадзе яшчэ даволі працы. Каб паспець своечасова, работы па аднаўленні не спыняюць нават узімку.

Антон РУДАК / Фота Сяргея ЖДАНОВІЧА

Побач з вежай — руініраваны фрагмент паўночна-заходняй замкавай сцяны, які будзе рэканструяваны бліжэйшым часам. Другога паверху ў гэтым месцы ўжо няма, над праёмам у першым — толькі цудам ацалелая арка таўшчынёю ў некалькі цаглін. Вока прыкмячае цікавую дэталю: з гэтай аркі расце кронаю ўніз дрэўца. Як тлумачаць рэстаўратары, высякаць яго нельга — арка можа абрынуцца, бо дрэўца пусціла карэнне між цаглямі. Каб гэтага не здарылася, давядзецца акуратна прыбраць камель, а карані пакінуць у мурах. Зрэшты, падступіцца да дрэва наогул цяжка: драбіны не падставіш, бо з унутрага боку сцяны ўзровень зямлі значна ніжэйшы, уніз сыходзяць скляпенні замкавага жылога корпуса. А звонку тут узровень друзю яшчэ не так даўно сягаў вышыні аркі — вось дрэва і прарасло. Вялікі пласт зямлі і смецця знялі, рыхтуючы замак да рэстаўрацыі.

Заканчэнне — на старонцы 4.

ПРАЦЯГВАЕЦЦА ПАПІСКА НА ГАЗЕТУ "КУЛЬТУРА" ПРАЗ ІНДЫВІДУАЛЬНЫ (63875) І ВЕДАМАСНЫ (638752) ІНДЭКСЫ.

З дапамогай банкаўскай карткі газету можна выпісаць праз інтэрнэт-сэрвіс на сайце "Белпошты" (пункт "Афармленне падпіскі на друкаваныя сродкі масавай інфармацыі").

Соцыум

НАВАГОДНІ СВЯТОЧНЫ... ПРЫМІТЫЎ

Якія зімовыя карнавальныя звычаі здатныя стаць крыніцай натхнення? На старонках "К" разважае эксперт у галіне нематэрыяльнай культурнай спадчыны Беларусі.

ст. 4 — 5

Персона

АРКЕСТР, У ЯКІМ НЕ БЫВАЕ ПАМЫЛАК

"Імпровізацыя — гэта твая натуральная і непасрэдная рэакцыя на свет," — лічыць сённяшні госць "К" музыкант Аляксей Варсоба.

ст. 7

118: ідэі, асобы, намеры

ЧАГО ХАЦЕЛА ХАЦІМ'Я

На гэтым тыдні "К" запрашае ў вандроўку па Хоцімшчыне.

ст. 10 — 11

9 771994 478007 19007

Аршанская перспектыва

Рэдакцыя працягвае асвятляць развіццё культуры Аршанскага рэгіёна, аднаго з унікальных на Беларусі па насычанасці гісторыка-архітэктурных аб'ектаў і багаці літаратурна-мастацкіх набыткаў. Сёння гаворка вядзецца пра музейную і бібліятэчную справы.

Яўген ПАГІН

Мастак Сяргей Шарай за вырабам сувенірнай магніткаў з альфагіпсу.

У чытаных пушкінскіх вершаў прыняў удзел і начальнік аддзела ідэалагічнай работы, культуры і па справах моладзі Аршанскага райвыканкама Сяргей Гарбачоў.

СУВЕНІРЫ З ДАКЛАДНАЙ РАДАСЛОЎНАЙ

“К” пастаянна піша пра недахоп у продажы мясцовых сувеніраў. У адным з “замкавых” гарадоў уладальнік сувенірнага шапіка паведаміў па вялікім сакрэце, што большасць магніцікаў беларускай гісторыка-культурнай тэматыкі вырабляецца калі не ў Кітаі, дык ва Украіне — дакладна. У свой час гаворку пра гэта давалася весці і з дырэктарам музейнага комплексу гісторыі і культуры Аршаншчыны Юліяй Камаровай.

але знамяціты Буквар выдаў менавіта ў Куцецінскім манастыры.

Сяргей Шарай не толькі мастак і вандроўнік, ён яшчэ і цудоўны знаўца гісторыі малой радзімы. Сваю любоў да Оршы імкнецца перадаць і ў сувенірных работах: выявах Канстанціна Заслонава, батарэі “кацюш” капітана Флёрава, летуценнага Уладзіміра Караткевіча...

Паколькі сувеніры робяцца з зыходнікаў шляхам адліўкі з наступнай афарбоўкай, кошт магніцікаў не павінен, як абяцае мастак, надта адрознівацца ад “імпартных”.

КАЛІ БІБЛІЯТЭКАР — ТЭЛЕВЯДОЎЦА

Пра самыя апошнія праекты распавядае дырэктар Аршанскай ЦБС Аксана Кулагіна. Па-першае, плануецца укараненне аўтаматы-

заванай бібліятэчнай інфармацыйнай сістэмы ALIS-Web. Па-другое, мяркуецца капітальна адрамантаваць Бабініцкую сельскую бібліятэку. Яна стане бібліятэкай-клубам. Там з’явіцца зала для наладжвання імпрэзаў. А вось у Барздойскай СБ капітальны рамонт з мадэрнізацыяй будзе завяршацца.

Некалькі слоў пра стальныя праекты, якія добра сябе зарэкамендалі. Аршанскі тэлеканал “Скіф” працягне штотыднёвы анонс навінак з нашых фондаў. Вядучыя праграм — бібліятэкары горада і раёна. З 11 па 16 сакавіка ў нашых установах пройдзе пяты фестываль праваслаўнай кнігі. Будуць працягнуты бясплатныя юрыдычныя кансультацыі.

А новы праект, які стартаваў у лютым, называецца “Пушкінскі вярток”. Ён прымеркаваны да 220-годдзя Аляксандра Пушкіна і 120-годдзя Цэнтральнай бібліятэкі, што носіць імя паэта. Абвешчаны конкурс сачыненняў і эсэ “А мне прынёс сон, што Пушкін быў спасёна”. Вынікі будуць падведзены ў чэрвені. 10 лютага ў Цэнтральнай бібліятэцы адбыўся паэтычны марафон. Кожны ахвотны мог прачытаць верш рускага класіка.

А літаральна днямі Юлія Вячаславаўна паведаміла, што ў філіялах комплексу, у гасцініцы “Орша” і крамах дамоў рамэстваў у Копысі і Оршы неўзабаве з’явіцца магніцікі, вырабляць якія прапанаваў мясцовы мастак і архітэктар Сяргей Шарай. Першая партыя сувеніраў з пап’е-машэ і альфагіпсу ўжо гатова.

Кожная выява, як распавядае Юлія Камарова, дэталёва абмеркавана і мае ўласнае імя (магніцікі пакуцыца разам з “суправадкалкай”, якая тлумачыць гістарычную і мастацкую іонасць сувеніра). Вось, да прыкладу, герб горада, упісаны ў сэрца — “Я люблю Оршу”. А вось — “Ільнушка з дачушкай”. Выява Спірыдона Собяля — побач з выявай Свята-Духавага храма. Так, нарадзіўся знамяціты друкар у Магілёве,

Увага, кастынг

Для арганізацыі шоу на цырымоніі адкрыцця II Еўрапейскіх гульняў, што пройдуць у Мінску 21 — 30 чэрвеня 2019 года, патрэбны прафесійныя танцоры. Кастынг адбудзецца 20 лютага ў 13.00 у будынку Беларускай дзяржаўнай філармоніі.

Патрабаванні да ўдзельнікаў: узрост ад 18 гадоў, вопыт сцэнічных выступленняў, валоданне сучаснымі кірункамі харэаграфіі. Для праходжання кастынгу трэба прыйсці да 13.00 па адрасе: г. Мінск, пр-т Незалежнасці, 50 (службовы ўваход Белдзяржфілармоніі, 5 паверх, зала Дзяржаўнага акадэмічнага ансамбля танца Беларусі). Пры сабе мець пашпарт і запоўненую анкету (у раздрукаваным выглядзе), якую можна знайсці на старонках сацсетак спартыўных спаборніцтваў.

Сведчанне сур’ёзных намераў

Дакументальных стужак пра “Песняроў” ужо існуе нямаля, а праз нейкі час можа з’явіцца і мастацкая. Новая прыватная ініцыятыва з красамоўнай назвай Фонд падтрымкі і развіцця мастацтваў аб’явіла конкурс сцэнарыйў чатырох ігравых фільмаў, тэмы якіх пачэрпнутыя з нашай нядаўняй мінуўшчыны. Гэта зорны для “Дынама Мінск” чэмпіятат 1982 года, спартыўныя і асабістыя лёсы Вольгі Корбут і Аляксандра Мядзведзя, а таксама гісторыя легендарнага ВІА.

Ілья СВІРЫН

— У грамадстве ёсць заплыт на айчынным мастацкіх фільмы, які поўнага задавальнення доўгі час не знаходзіць, — кажа заснавальнік фонду прадзюсар Аляксандр Мышалаў. — Таму беларусы з зайдрацю глядзяць стужкі пра расійскіх герояў. А хацелася б, каб з’явілася і адва-

ротная тэндэнцыя. Няма сумневу, што кожны такі прарыў быў бы карысны для ўсіх удзельнікаў кінавытворчасці. Бо на сёння ўсім нам, каб годна прадставіць сябе, трэба спярша прадставіць краіну.

Па яго словах, менавіта пажаненнем прасунуць айчынае кіно на рынкі суседніх дзяржаў (а гэта адзіны спосаб зрабіць яго рэнтабельным) абумоўлены і выбар тэм — блізкіх не толькі кожнаму айчы-

наму глядачу, але і бадай для ўсёй постсаветскай адзінцы.

— Адзіны шанс для нас правацца на сумежных рынкі — гэта зрабіць добрую гісторыю, — перакананы свецчыць уда. — Мы не чакаем, што нехта дашле нам на конкурс той шэдэўр, які мы чакалі. Гатовыя доўга і карпатліва працаваць з тымі аўтарамі, якія маюць здольнасць генерываваць цікавыя ідэі.

Сродкі на здымкі фільмаў прадзюсары будуць шукаць ужо пасля з’яўлення сцэнарыйў. Але пра сур’ёзнасць іх намераў сведчыць як мінімум сума ўзнагароджвання для аўтараў. Кожны з чатырох пераможцаў атрымае па дзэсяць тысяч рублёў без залежнасці ад далейшага лёсу пра-

екта — плюс аналагічны ганарар пры яго рэалізацыі.

На думку спадара Мышалава, такі падыход заахваціць да сур’ёзнай працы на ніве кіно як пачаткоўцаў, так і ўжо рэалізаваных аўтараў і адкрые новыя таленты.

— Мы ні ў якім разе не імкнёмся супрацьпаставіць сябе іншым суб’ектам культурнага працэсу, — падкрэслівае ён. — Лічы, нам усім трэба разам працаваць для далейшага развіцця айчынай кінасудавы. І натхніваючы прыкладам тых, хто ўжо плённа і самастойна шчыруе на ніве беларускага кіно — скажам, Аляксандра Бутар — мы хочам таксама зрабіць унёсак у фарміраванне іміджу Беларусі.

Дар’я АМЯЛЬКОВІЧ

“Франка”, “Гараш”, “Акуака”...

У Беларускай дзяржаўнай універсітэце культуры і мастацтва пройдзе Тыздзень беларускага кіно. У праграме мерапрыемства, што адбудзецца з 25 па 28 лютага, паказы фільмаў маладых беларускіх рэжысёраў, а таксама сучасныя з аўтарамі і абмеркаванні.

Калектыў Вялікага тэатра Беларусі выказвае спачуванні начальніку аддзела спецыяльных творчых праектаў Галіноўскай Наталлі Сяргеёўне ў сувязі з цяжкай і незамяненнай стратай — смерцю маці.

Так, у фокусе ўвагі публікі акажуцца нашумелыя стужкі Мітрыя Сямёнава-Алейнікава — “Адной крыві”, “Франка” (дыпламант “Лістапада — 2018”), а таксама ўжо вядомыя кароткаметражныя карціны Нэлі Васілеўскай — “Акуака”, “Рэканструкцыя бяспаспэўнасці”, “Сябры па перапісцы”. Выпускніца БДАМ

Газета **КУЛЬТУРА** ШТОТЫДНЁВАЯ ГРАМАДСКА-ПАЛІТЫЧНАЯ, ДЛЯ ДАСУГУ (КУЛЬТУРА, МАСТАЦТВА) Выдаецца з кастрычніка 1991 года. Заснавальнік — Міністэрства культуры Рэспублікі Беларусь. Рэгістрацыйнае пасведчэнне № 637, выдадзена Міністэрствам інфармацыі Рэспублікі Беларусь.
Галоўны рэдактар — Ілья Васільевіч СВІРЫН; намеснік галоўнага рэдактара — Вераніка МОЛАКАВА; адказны сакратар — Юрыя ЧАРНЬКЕВІЧ; рэдактары аддзелаў: Надзея БУНЦЭВІЧ, Яўген ПАГІН; аглядальнікі рэдакцыі: Дар’я АМЯЛЬКОВІЧ, Настасся ПАНКРАТАВА, Антон РУДАК; Юрыя ЧАРНЬКЕВІЧ; спецыяльныя карэспандэнты: Пётр ВАСІЛЕЎСКІ, Алег КЛІМАЎ; карэспандэнты — Іанна ШАРКО; фотакарэспандэнты — Сяргей ЖДАНОВІЧ; мастацкі рэдактар — Наталія ОБАД; карэктар — Таццяна ПАШЭНЬКА.
Сайт: www.kimpres.by. E-mail: kultura@tut.by. Адрас рэдакцыі: 220013, Мінск, пр. Незалежнасці, 77, ч. 45, 46. Тэлефоны: (017) 286 07 97, (017) 334 57 23. Тэлефон-факс: (017) 334 57 41. Рэдакцыйны адрас: тэл. (017) 286 07 97, 334 57 41.
Выдавец — Рэдакцыйна-выдавецкая ўстанова “КУЛЬТУРА І МАСТАЦТВА”.
Друк — СЛЭБОДЗІЦ Ірына Аляксееўна; першы намеснік дырэктара — КРУШЫНСКАЯ Людміла Аляксееўна. Праймклар: (017) 334 57 41.
220013, Мінск, пр. Незалежнасці, 77. Ч. 45, 46. Бухгалтэрыя: (017) 334 57 35.
Аўтары допіскаў паведамляюць прозвішча, поўнае імя і тым са бачку, пашпартныя звесткі (імя пашпарта, дату выдчы, кім і калі выдадзены пашпарт, асабісты нумар), асноўнае месца працы, заводны адрас. Аўтарскія рупкісныя не рэдакцыйныя і не вяртаюцца. Меркаванні аўтара могуць не адпавядаць пункту гледжання рэдакцыі. Аўтары нясуць адказнасць за дакладнасць матэрыялаў. *Матэрыялы на правах рэкламы.
© “Культура”, 2019. Наклад 3 625. Індэкс 63875, 638752.
Рознічны кошт — па дамоўленасці. Папкіна ў арук 15.02.2019 у 18.30. Замова 425.
Рэспубліканскае ўнітарнае прадпрыемства “Выдавецтва “Беларускі Дом друку”.
ЛП № 02330106 ад 30.04.2004. Пр. Незалежнасці, 79, 220013, Мінск.

Вялікая зала Белдзяржфілармоніі запрашае прыхільнікаў класічнай музыкі на канцэрт вяланчаліста-віртуоза Івана Карызна. 5 сакавіка знакаміты музыкант, выпускнік Рэспубліканскай гімназіі-каледжа пры Беларускай дзяржаўнай акадэміі музыкі і Парыжскай кансерваторыі выступіць з арыгінальнай праграмай у дуэце з піяністам Барысам Кузняцовым (Германія).

Падрыхтавала
Настасся ПАНКРАТАВА

Спявае вяланчэль

Іван Карызна.

льш трываць без сустрэчы з роднай публікай.

У Беларусі Іван Карызна не выступаў ужо тры гады. Геаграфія яго гастролі ахоплівае ўвесь свет. Беларускаму таленту апладоўваюць у краінах Еўропы і Бліжняга Усходу, а таксама ў Мексіцы, ЗША і Японіі. Графік распісаны яшчэ на тры гады наперад, але спадар Карызна не мог бо-

Прадстаўнік сучаснай выканаўчай школы прапаўе праграму, якая складаецца з санат Шуберта, Бетховена і Брамса. Па яго меркаванні, кожны з трох твораў — шэдэўр рэпертуару для струнных інструментаў і мае сваю цікавую гісторыю. Напрыклад, Саната "Арпеджыёне" першапачаткова

была напісана Шубертам для аднайменнага інструмента, пра які сёння мала хто ўспомніць. Арпеджыёне мае шэсць струнаў і лады на грыфе, аднак паводле спосабу гуказдабывання і пэраў ён нагадвае вяланчэль. Не дзіўна, што музыканты, беручыся за дадзеныя ноты, паступова перайшлі менавіта на больш распаўсюджаны

ны інструмент.

— Пра Крэйцэрава санату Бетховена чулі многія. Дарэчы, да моманту прэм'еры кампазітар ледзь паспеў завяршыць сачыненне, але на пералісванне нот часу не засталася, таму Бетховен выконваў партэзіянскую партыю часткова па сваіх чарнавіках, а скрыпачу даводзілася заглядаць у ноты праз плячо піяніста, — распавёў Іван Карызна. — А кампазітар Іаганас Брамс быў вяланчалістам-аматарам. У сваёй санце ён прадэманстраваў усе лепшыя якасці інструмента, што спявае.

Разам з Іванам на сцэну выйдзе Барыс Кузняцоў. Піяніст пачынаў вучыцца ў Акадэміі Гнесіных у Маскве, пасля пераезду ў Германію перайшоў да прафесара Бернда Гетцке. Цяпер ён сам выкладае ў Гановерскім універсітэце музыкі, драмы і медыя, а таксама ў Школе музыкі Ганса Эйслера ў Берліне. І, вядома, актыўна канцэртуе.

Калонка рэдактара

Навадзел навадзелу розніца

Не так даўно Беларускі камітэт ICOMOS абвясціў конкурс з красамоўнай назвай "Спадчына ў дзеянні". Сімптаматычна, што амаль адначасова з гэтым чарговы прыклад дзеянняў са спадчынай (або уздзеянняў на яе) стаў нагодай для фэйсбучных баталій. Гутарка пра турыстычны комплекс "Сула", які зусім нядаўна быў "панскім пансіонам", а цяпер з'яўляецца "паркам гісторыі".

Ілья СВІРЫН

Коротка нагадаю праэпэду. Бізнесмен Андрэй Запольскі выкупіў лядашчы і паўзруйнаваны гаспадарчы двор колішняй сядзібы Ленскіх і даўёў яго да ладу — за што, дарэчы, стаў пераможцам папярэдняга конкурсу на прыклад аховы спадчыны, зладжанага ў 2012 годзе (на жаль, у першы і апошні раз) Міністэрствам культуры.

Але гэтым амбіцый прадпрыемлічкім вычарваным не былі. У тым месцы, дзе за панскім часам набіралі вагу крамяныя кароўкі ды пасвіліся коні, распачалося вялікае будаўніцтва. Стярга былая сцяйна набыла вонкавае падабенства з гатычным замкам. Потым замест гурбы цэглы, якая засталася ад млына, вырасла дзіўнай архітэктуры вежа. Урэшце, аднавілі і сядзібны дом — для гэтай мэты ў ваколіцах быў куплены будынак ліквідаванага сельсавета, перавезены ў Сулу і аранжыраваны пад класіцызм. Вяндом усяго сталі "прыстань варагу" і "дракар вікінгаў".

З аднаго боку, такі імгэт не можа не цешыць. Наўрад ці ў нас знойдзеш іншы помнік спадчыны, які б настолькі жыва набыў даўгачаснае "другое жыццё". Бо звычайна добрымі намерамі справа і абмяжоўваецца. І стаячы год шэсць таму сярод "утрыгнутых у неба" калон колішняй спачывальні Лёнскіх (дачу над імі даўно ўжо не засталася), я, прызнацца, таксама не даўу веры абяцаннем, што ў самым хуткім часе яна адновіцца. Тым не меней, гэта ўжо здарылася.

Больш за тое — не самы, мякка кажучы, цікавы помнік даўніны, размешчаны ў не забытым хіба Богам кутку, стаў папулярным турыстычным аб'ектам, да якога народная сцяжына не зарастае. Бо ў плане маркетынгу там усё ОК.

Што да аўтэнтычнасці... Яе аднаўленне ў планы гаспадароў Сулы і не ўваходзіла: філасофія іх праекта зусім іншая. Яно і зразумела — аднаўляць банальны гаспадарчы двор, які быў тут у мінулыя часы, не надта цікава. Хочацца чагосьці больш пафаснага.

І, у адзрэнне ад спецыялістаў-гісторыкаў, папракаць у нечым уласнікаў я б не наважыўся. Было б папраўдзе кашчунным сьвярджаць, нібы такі экзатычны фарма прыстасаваны пайшоў помніку на шкоду. Пагатоў, колькі яшчэ ў нас падобных двароў у поўным занябданні! Таму замест папроку можна выказаць хіба недаўменне.

Рэч у тым, што "панскія маёнкі" ў нас усё больш выразна падзяляюцца на дзве катэгорыі. Першая — гэта тыя, дзе даўно ўжо конь не валяўся (нягледзячы на фармы ўласнасці). На жаль, іх лік не менее. Другая — навадзелы, які зусім фантазіійныя ды збудаваныя ў чыстым полі (кіпталу Каробчыцаў пад Гродна), такі проста моцна перайначаныя.

Што прытка, абодва гэтыя працэсы ідуць нібы паралельна. Аўтэнтыка спакваліа руйнуецца, навадзелы — будуюцца.

Прычынаў, чаму так адбываецца, мінімум некалькі. Тут і брак прэфэрэнцый, прадугледжаных для тых, хто схільны сур'ёзна працаваць над аднаўленнем той аўтэнтыкі, і часты камэрыйны разлік прыватнікаў. І фактар выпадковасці, урэшце ж. Бывае, што каштоўныя аб'екты дастаюцца не самым дбайным гаспадарам — і нааварот.

Але ў кожным разе — навадзел навадзелу розніца. Можна ж і фантазіійныя аб'екты рабіць на добрым навуковым базісе. Можна і не надта цікава, злавалася б, помнік крута прайнтэрпрэтаваць. З адной і той самай цэлы можна класіфікаваць нешта зусім недарэчнае, а можна — рэпліку даўно страчанай вежы. І спецыялісты тут, вядома ж, памогуць. Халія ж нават добрай парадзі.

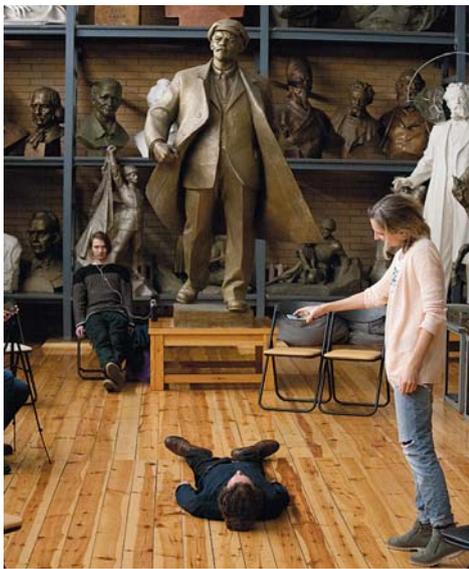
У кожным разе, гэта ўсё сведчыць пра актуальнасць конкурсу — як чарговай спробы наладзіць масткі паміж тымі, хто працуе ў нас у сферы аховы спадчыны. І робіць гэта, на жаль, пасобку.

Цела як сродак выяўлення

Завтра ў Мінску завяршаецца VII Адкрыты форум эксперыментальных пластычных тэатраў Беларусі "ПлаСтформа". Чым ён адрозніваецца ад ранейшых такіх фестываляў?

Надзея БУНЦЭВІЧ /
Фота Сяргея ЖДАНОВІЧА

Асабліва сёлета форуму відэавочны нават тым, хто пакуль не паспеў на яго патрапіць, але бачыў афішу: на ёй некалькі разоў паўтараецца слова "перформанс". На мінулых жа форумах, здаецца, часцей пераважалі паказы ў кірунку contemporary dance. Ці ўласна пластычныя спектаклі.

Антанін Брында (Чэхія). Перформанс In heaven у Мемарыяльным музеі-маістарні Заіра Азгура.

вездзіліся ў час форуму і дагэтуль. Але сёлета яны яшчэ шчыльней звязаны паміж сабой, некаторыя нават групуюцца ў своеасаблівыя тандэмы ці мініцыклы, дзе лекцыійны матэрыял і сам паказ перформансу ці спектаклю ўяўляюцца рознымі складнікамі адзінага цэлага.

— Адною з галоўных мэтай форуму, — гаворыць мастацтвазнаўца, тэатральны і танцавальны крытык Святлана Улановская, — стала імкненне прадэманстраваць самыя розныя спосабы работы з чалавечым целам, якія далёка не вычарпваюцца адно танцавальнай культуры. Танец у праграме таксама застаецца, але толькі як частка куды больш шырокай тэатральнай прасторы,

у цэнтры якой — чалавечыя цела. Яно выступае галоўным сродкам выяўлення, якому падладна ўсё. Так, сёлета шырока былі ахоплены перфарматыўныя тэхнікі і пантаміма, прадстаўлены польскім акцёрам і рэжысёрам Юзафам Маркоцікам. Апошняму належыць наступнае трапнае выказванне: "Слова бывае адначасова, а пластыка і форма даюць чалавеку свабоду інтэрпрэтацыі — кожны сам для сябе можа штосці зразумець".

Ёсць на форуме, як ужо адзначалася, і contemporary dance. Але побач з дадзеным кірункам — да прыкладу, фізічны тэатр OddDance з Санкт-Пецярбурга. Гэты калектыў прывёз "Чалавека па імені..." — спектакль,

прысвечаны знакамітаму англійскаму пісьменніку, матэматыку і філосафу Льюісу Кэралу. Міждысцыплінарны сувязі прадстаўлены Люблінскім тэатрам танца. Акрамя лекцыі заснавальніцы калектыву харографы Ханні Стрэмеквай, будзе паказаны перформанс цяперашняга арт-дырэктара тэатра Рышарда Каліноўскага. А ў гэтым перформансе, да ўсяго, скарыстаны відэафрагмент аднаго са спектакляў.

Увогуле, акцэнт сёлета быў зроблены найперш на замежныя пастаюкі — і ў гэтым ёсць рацыя. Беларускае мастацтва павінна развівацца ў кантэксце найноўшых еўрапейскіх тэндэнцый. Ну, а тое, наколькі поўна яны былі прадстаўлены на форуме, якімі мастацкімі якасцямі вылучаліся прывезеныя пастаюкі, будзем бачыць у фінале, падводзячы вынікі.

Зразумела, за плячэ фестывальных дэён немагчыма ахапіць усё. Гэта ж марна спадзявацца, што цягам некалькіх лекцыій і майстар-класаў можна выкапаці рэальныя вектары нашага далейшага руху ў неабсяжым моры пластыкі. Таму сёлета было вырашана пашырыць адкацацыйную праграму — у тым ліку, у часавым вымярэнні. Хацелася б, каб яна не абмяжоўвалася тэрмінам правядзення самога форуму, а працягвалася ўвесь год — ад аднаго фестывалю да другога. Дзеля гэтага з сакавіка пачне дзейнічаць сумесны праект — цыкл кінапаказаў "Спачатку было цела". А ў перспектыве — стварэнне супольнасці тых, хто цікавіцца эксперыментальным тэатрам, сучаснымі пластычнымі кірункамі і здольны іх развіваць.

(Заканчэнне.
Пачатак на старонцы 1.)

**ФЛОГЕР
НАД ВЕЖАЙ-
ЭРКЕРАМ**

Пра аднаўленне Гальшанскага замка карэспандэнтам “Культуры” распавядае вядучы метадыст па музеях і ахове гісторыка-культурнай спадчыны Ашмянскага раённага цэнтру культуры Сяргей Жылік. Паводле яго словаў, падрыхтоўчы этап працаў ужо выкананы ў межах дзяржаўнай праграмы “Культура Беларусі” — гэты аб’ект быў уключаны ў яе ўжо двойчы, у 2011 і 2016 гадах. За гэты час праведзена вялікая даследчая работа, якая ўключае і новыя археалагічныя даследаванні, выканана расчыстка муруў ад зямлі і смецця, слой якога месцамі дасягаў некалькіх метраў.

У 2018 годзе з фонду Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь па падтрымцы культуры і мастацтва на кансервацыю і рэстаўрацыю Гальшанскага замка было вылучана 250 тысяч рублёў. На гэтыя сродкі праведзена гідрзаізаляцыя фундамента, адноўлены сцены паўночнай вежы, а таксама аконныя і дзвярныя праёмы. Муры вежы для ўмацавання былі сцягнуты спіралеподобнымі стрыжнямі, між’ярусныя перакрышці — умацаваныя, а наверх усталяваны дах з флюгерам.

Цяпер адбываецца рэканструкцыя фрагментаў сцен, якія прылягаюць да вежы. Пры гэтым выкарыстоўваецца аўтэнтычная цэгла-пальчатка з муруў замка, якая ў свой час была складзіраваная і захаваная. Пры аднаўленні сцен даводзіцца замяняць лядшчыя цагліны на больш моцныя. Сучаснай цэгла, якая выкарыстоўваецца, напрыклад, пры кансервацыі Крэўскага замка, на сённяшнім этапе работ у Гальшане не пабачыш.

Ужо зроблена і металічная лесвіца, па якой неўзабаве можна будзе трапіць у вежу. Яна размешчана ўздоўж унутранага боку муруў, бо ўнутры вежы лесвіцаў не было, і на кожны яе ярус можна было ўвайсці толькі з жылога корпуса — фактычна, вежа з’яўлялася яго эркерам.

Пачалося і ўпарадкаванне навакольнай тэрыторыі. Так, нядаўна былі высечаныя хмызы на паўночных захад ад замкавых сцен — на тым месцы, дзе некалі былі штучныя ставы. Дзякуючы гэтаму адсюль адкрылася прыгожая панарама мястэчка, над

Сяргей Жылік распавядае пра перспектывы замка.

Дзе карані сплятаюцца з мурамі

якім пануюць абрысы касцёла і царквы.

Па праграме “Культура Беларусі” сёлета аднаўленне Гальшанскага замку вылучана 150 тысяч рублёў. Гэтыя сродкі пойдучы на заканчэнне вонкавых работ на вежы і фрагментах прылеглых сцен, усталяванне відэаназірання, рэканструкцыю арака і скляпенняў. Таксама накіраваная заяўка на грант для добраўпарадкавання тэрыторыі вакол замка і музефікацыі вежы.

**ГАЛОУНЫ
ЭКСПАНТ**

Рэвіталізацыяй Гальшанскага замка займаецца Беларускі камітэт ICOMOS. Па словах кіраўніка праектнага бюро гэтай арганізацыі Ігара Раханскага, канцэпцыя экспанавання для Гальшанскага замка была распрацаваная яшчэ ў 2008 годзе. Сутнасць яе палігае ў тым, што помнік спадчыны разглядаецца як суцэльны экспанат, размешчаны пад адкрытым небам.

Канцэпцыя аднаўлення прадугледжвае толькі частковую рэстаўрацыю замка, бо бракуе звестак і графічных крыніц, якія дазволілі б меркаваць пра яго агульны выгляд на момант пабудовы і ў пазнейшыя часы. У будучыні большую частку муруў плануюць заканаваць у стане жывапісных руінаў. Замак разглядаецца як аб’ект, на вобраз якога накладла свой адбітак кож-

Адноўленая вежа пакуль вылучаецца на фоне руін.

нае пакаленне нашых папярэднікаў, і задача сённяшніх рэстаўратораў — пакінуць тут годную памяць аб сучасных часах для нашчадкаў.

У інтэр’ерах паўночнай вежы плануецца часткова аднавіць старыя і стварыць новыя роспісы. З’явіцца там і камін з ляпным дэкарам, аналагічны страчанаму — на жаль, толькі дэкаратыўны. Зрэшты, ягоны камін ужо ўздымаецца над дахам вежы.

Ацяплення ў вежы не будзе, і таму ў экспазіцыі будуць размешчаны толькі тэма музейныя прадметы, якія дазволіць

змясціць тэмпературны рэжым. Верагодна, будзе тут пралетаўная і частка археалагічных знаходак з тэрыторыі замка. У падвале вежы можа з’явіцца экспазіцыя, прысвечаная міфам і містычным паданням, звязаным з замкам — зразумела, такую тэму абмінуць немагчыма. А на верхнім ярусе будзе аглядная пляцоўка.

На тэрыторыі, якая прылягае да замка з боку ўзійной брамы, з’явіцца візіт-цэнтр для турыстаў, дзе будуць змяшчацца сувенірныя крамы, пакоі для экс-

курсаводаў і абслугоўваючага персаналу. Побач размешчана італьянскі сад (парк без дрэваў) ды іпадром для конных спаборніцтваў, якія адбываюцца падчас фестываля ля сцен замка.

**ПАДАРУНАК
ДА ФЭСТУ**

На думку Сяргея Жыліка, Гальшаны маюць вялікі турыстычны патэнцыял дзякуючы шэрагу фактараў. Мястэчка выгодна размешчана на турыстычных маршрутах ля мяжы з Літвой, захавала гістарычную забудову, а таксама мае багатую гісторыю і міфалогію. З Гальшанамі звязаныя не толькі важныя падзеі мінулага і лёсы гістарычных асобаў, але і шэраг легендаў ды паданняў, якія прывабліваюць у мястэчка аматараў містыкі і прыгодаў.

Не ў апошнюю чаргу паспрыяў такой славе і вядомы дэтэктыўны раман Уладзіміра Караткевіча “Чорны замак Альшанскі”. Вобразы апісаных у рамане замка і мястэчка ў немаляй ступені грунтуюцца на рэальным выглядзе Гальшанаў і тутэйшага замка — хая пісьменнік і адзначаў, што вобразы гэтыя зборныя. Таксама спрыяе росту цікавасці да замка і міжнародная навукова-практычная канферэнцыя “Гальшанскія чытанні”, якая з 2006 года збірае на Ашмяншчыне даследчыкаў з розных краін і летась ладзілася ўжо ў восьмы раз.

А 18 мая адбудзецца ўжо дзясяты, юбілейны, фестываль сярэднявечнай культуры “Гальшанскі замак”, які збірае рэканструктараў тагачаснага побыту, рыцарскія клубы і проста аматараў гісторыі. На прылеглай да замка тэрыторыі размешчана музычная сцена, наметы, рыцарскі стан, будучы прадавецтва вырабы рамеснікаў. Як і ў мінулыя гады, адбудуцца выступы музыкаў, тэатралізаваныя прадстаўленні, конныя турніры...

Але сапраўднай перлінай і галоўным падарункам для гасцей сёлетняга фестываля, вядома, зробіцца адноўленая паўночная вежа замка. Хочацца спадзявацца, што цікаваць, якую выкліча ў публікі ейны вонкавы выгляд, стане стымулам найхутчэй напоўніць яе зместам і ўнутры. Усталяваныя лесвіцы, падсветка сцен, стварэнне экспазіцыі патрабуюць значных выдаткаў і сродкаў — але дзякуючы гэтаму старыя муры ажывуць.

За кароткі прамежак часу Беларусь стала краінай, дзе пераважае гарадское насельніцтва. Як і ва ўсім свеце, наша этнічная культура сфарміравалася ў сельскім асяроддзі. І як усюды ў свеце, яна адыходзіць у нябыт, бо пераемнасць страчваецца. Пытанне ў тым, што з гэтай культуры мы ўсвядомім як сваю нацыянальную каштоўнасць, як частку сваёй душы. Лічу, надыйшоў час прыстасаваць нашы народныя традыцыі да гарадскога асяроддзя. А яны ў нас багатыя і адметныя. Многае захавалася ў архаічных формах. Паразважаем найперш пра зімовыя карнавальныя звычкі, здатныя стаць крыніцай натхнення для творчых культурнапрацоўнікаў.

ПАСТАЯЛІ І ПАЙШЛІ

Каторы год з сумам назіраю, як у нашай сталіцы перад Новым годам арганізуюць шэсце Санта-Клаусаў, Дзядоў Марозаў і Снягурак. Па-першае, гэта змешванне традыцый розных народаў, не характэрнае для беларусаў. Па-другое, даецца ў знакі поўнае няведанне арганізатарамі традыцый святкавання Новага года ў нашым краі. Нарэшце, выдавоўнай становіцца аб’яваваць да гэтых традыцый асоб, адказных за культурную праграму ў раёнах сталіцы падчас навагодняй ночы.

Гэты Новы год у сусветкалах ва Уруччы, дзе ў кожным двары грывелі феерверкі і петарды. Усё, як і ў кожным раёне: каля ялінкі ладзілася праграма, вядучыя якой (можа, іх запрацілі з дзіцячага садка?) арыентаваліся ў асноўным на малечу. Гульні кшталту “Море волнуется раз...” — гэта добра, бо дзіцяй разам з бацькамі прыйшоў шмат. Дарослых на поўным сур’ёзе прымушвалі гаўкаць, бо мінуў Год сабакі па ўсходнім календары, і рохкаць як свіння — у гонар новага года. Тым, хто прыйшоў, было нецкава — пастаялі і пайшлі.

Бачыла, як людзі рознага ўзросту імкнуліся стаць у карагод вакол ёлкі, але ініцыятыва не была падтрымана, і яны настальгічна спывалі “В лесу родилась ёлочка” ў сваім вузкім коле, трымаючы дзіцяй на руках.

Між тым, у памяці засталіся 1990-я гады, калі для дзіцяй і дарослых ля такіх жа раённых ёлак праводзіліся маскіў з гульнямі, танцамі, выступленямі добраахвотнікаў

з натоўпу, якім выпадаў фант, і ўсе дружна загадвалі ім паскакаць полечку, расказаць верхку або падхадзіць буслом. У некаторыя раёны запрашалі народныя фальклорна-этнографічныя калектывы з розных куткоў Беларусі, ладзілі паказы батлейкі і спектакляў фальклорных тэатраў.

На такія пляцоўкі ў навагоднюю ноч па ўласнай ініцыятыве прыходзілі гарманісты і спаборнічалі — хто каго перайграе, а дарослыя пад гэтыя мелодыі танчылі і вадзілі карагоды. Забаўлялі прысутныя традыцыйныя маскі:

няя ўмовы, каб можна было абагрэцца ды пасесці гарачага ў перапынках паміж выступамі, бо працаваць на морозе нялёгка. Упэўнена, што знойдуцца тэма, каму будзе цікава арганізаваць для мінчан навагодняе свята, ды і самім павесяліцца ад душы, пры гэтым заробішы грошай.

Святкаванне Новага года ў Беларусі па народных традыцыях — гэта карнавал традыцыйных масак, якія выконваюць пэўныя абрадавыя функцыі. Але перш за ўсё варта нагадаць: а што ж такое карнавал увогуле?

Лекарка і шукае гэтую кастку. За ёю поп і дзяк адпываюць “нябожчыка”, махаюць казілам, пасля чаго мужчыны выносяць Дзеда з хаты і кладуць на саначкі. Яго вязуць у канец агарода і закідаюць снегам. Прышоўшы дадому, накрываюць “памінальны” стол, выпіваюць па тры чарачкі, аддаўшы даніну памяці Дзеду-продку, а затым гуляюць падчас застолля, якое наладжваецца ў складчыну.

Раней праз тыдзень у панядзелак хавалі такім жа чынам і Бабу, цяпер толькі абазначаюць яе існаванне. А некалі ж гэты пахаванні

Дзікае паляванне, апісанае Уладзімірам Караткевічам.

Некаторыя ўзводзяць паходжанне карнавалу ад рымскіх сатурналіяў. Пры гэтым у заходнеэўрапейскіх краінах гэтая традыцыя выключна гарадская — з касцюмаванымі пагулянкамі, маскардамі, танцамі, маляўнічымі шэсцямі па вуліцах. У Нішчы возяць вялізных шматмятровых лялек, у Кельне паляць саламянае пудзіла, як і ў нас. Да вялікіх гарадскіх карнавалаў рыхтуюцца цэлы год, падбіраючы каманды ўдзельнікаў на конкурснай аснове. Самы знакаміты карнавал — у Рыа-дэ-Жа-

ваюцца рэйкамі. Разам з канём на падворкі гарадзкую прыходзяць разнастайныя маскі — Дзед і Баба, Казёл, Бык, Мядзведзь, Воўк, Заяц, Баран, Бусел з немаўлём, Цыган і Цыганка з дзіцем, Смерць з касой, Звяздар, Скарбнік. Яны апавяшчаюць пра сваё з’яўленне гукамі труб, барабанаў, ражкоў. Мясовыя настаўнікі Мікалай Бразоўскі стаў вучыць дзіцей рабіць маскі з пап’е-машэ, з’явілася шмат іншых казачных персанажаў, герояў мультфільмаў, вобразаў сучаснікаў. І гэта таксама цікава.

якая сведчыць, што маску Каня звязвалі менавіта з днём Васіля 14 студзеня (першым днём Новага года). Навуковец лічыў, што калядаванне і шчадраванне ў вёсках лепш прымяркоўваць да мясцовай традыцыі, а ў гарадах яны больш арганічна ўпісваюцца ў святачны настрой 31 снежня.

На Масленіцу на Міншчыне была традыцыя гушкання на арэях, а таксама, як і ўсюды — катання на конях (на доўгі лён), з горак на санках. На Віцебшчыне кацілі вялікую або наслі ў рукава малую ўпрыгожаную ка-

Навагодні святачны... прымітыў

Практыкум побытавай этнаграфіі

Дзед і Баба (дзед вадзіў на ланцугу Казу, якая скакала, мэхала, бадала дзяцей і дарослых), Цыганка варажыла, танчыла, спявала. Яшчэ былі маскі Мядзведзя і Бусла, якія па чарзе наладжвалі гульні і дыялогі з прысутнымі.

Гучалі шчадроўскія песні ў выкананні маладзёжных спеўных гуртоў. Да такіх масовак моладзь рыхтавалася загадзя, за месяц — паўтара. На спецыяльныя заняткі прыходзілі вучоныя з Акадэміі навук і расказвалі пра народныя традыцыі з розных рэгіёнаў Беларусі, пра аtryбуты абрадаў калядавання і шчадравання, пра міфалагічнае значэнне і функцыі ў абразе пэўных масак. Для гэтага муніцыпальныя ўлады выдзялялі памяшканне ў цэнтры горада. Працуючы на радыё, я рабіла рэпартажы з такіх сустрэч у навагоднюю ноч з розных раёнаў сталіцы. І гэтыя масоўкі ўсюды прыходзілі на добрым мастацкім узроўні. Ніякага параўнання з сучасным прымітывам!

ЧАС ЗМЯНІЦЬ КАНЦЭПЦЫЮ

У гэтым кантэксце натуральна прагучыць пытанне: “А што ты прапануеш?” Думаю, час змяніць канцэпцыю святкавання Новага года ў сталіцы і абласных ды раённых цэнтрах, пабудоваўшы яе на аснове беларускіх народных калядных традыцый. Правядзіце конкурс праграм, адбярэце лепшыя фальклорныя калектывы, добра запрымаць удзельнікам, стварыце ім належ-

ПАХАВАННЕ ДЗЕДА

У многіх еўрапейскіх краінах карнавалы ладзяць на Масленіцу. Некалі па вуліцах гарадоў вадзілі на вялізных аврадавых пудзіла Дзеда-Карнавала з выразнымі аtryбутамі мужчынскай прыналежнасці. Ён увасабляў продка ўсіх людзей. Але менавіта ў Беларусі да нашага часу захавалася абрад “Пахаванне Дзеда і Бабы на Масленіцу”, які мае статус нематэрыяльнай культурнай каштоўнасці. Яго практыкуе жменька пажылых жанчын у Гарадоцкім раёне. Пакуль невядома, хто падхопіць традыцыю і захаве яе для нашчадкаў.

У панядзелак маслянага тыдня памірае Дзед. Ён для ўсіх дзед-продка, нягледзячы на тое, што ўдзельніцы абраду размяркоўваюць паміж сабой ролі яго палюбюніц, пляменніц, унучак, далучаючы тых, хто прыходзіць паглядзець на дзіўную па форме і змесце дзею. Дзед ляжыць на покуці, гарыць свечка, на стала ляжыць бохан хлеба, а на падаконніку — шклянка з вадой. Бабы галосцяць па нябожчыку, прыдумляючы па ходу ягоную біяграфію. Дзеду даюць імя Сідорка або якое іншае. Пражыў 120 гадоў, а гуляка быў, абжора і п’яніца. Аднак работнік добры, усё ўмеў рабіць. За такой гаворкай пра яго і галашэннямі прашываецца развітанне з Дзедам. Даўней казалі: “Дзед касцей у Каляды падавіўся і памёр, а баба ягоная ўлякнулася (сырніцай падавілася) і ляжыць. Мабыць, і яна памрэ, хоць маладзейшая за дзеда”. Прыходзіць

маркіравалі межы Масленіцы і ўслаўлялі продкаў, ад якіх пайшлі ўсе людзі. Закопваючы Дзеда і Бабу ў зямлю, хацелі, каб яны аддалі ёй сваю плоднасць, садзейнічалі багатаму ўраджаю. У Дзеда і Бабу ўвасобіліся некаторыя жыхары ў вёсцы, іх біяграфіі ўплыталі ў гісторыі жыцця персанажа. Яны, як і Дзед-продка, былі доўгажыхарамі, мелі шмат дзяцей і былі здаровымі, жыццядобрымі, працавітымі. Такімі ж жадалі быць і ўсім прысутным.

КАРНАВАЛ ПА-НАШАМУ

Даследчыкі лічаць, што слова “карнавал” або абазначае мяса, якім да абжорства наядоюцца перад Вялікім постама, або паходзіць ад лацінскага *caruus navalis* — павозка-карабель. І тут варта ўгадаць, што Даждзьбог (адна з іпастасяў Пяруна) раз’язджае па небе на сонечнай калясніцы, упрэжанай у чашчёрку белых коней. Конь — татэмная жывёла, звязаная з саяльным культам у старажытных славян.

І калі Цыган вядзе Каня, то гэта значае пахаджанне бльш моцнымі, здаровымі, працавітымі і цягавітымі. Конь звязаны з працай зямляроба, ваяра і святара. У касмаганічных міфах ён належыць сонечнаму боству. Ярылу (адна з іпастасяў Пяруна), якога ўяўлялі вярхом на бэльым кані. Каня таксама звязвалі з душами продкаў — узгадаем з леталісаў пра нашчасце наўяў (душ памерлых) у Полацку: яны пакідалі пасля сябе конскія сляды. Або

Гарадоцкі Дзед. Ад смерці...

...да пахавання.

Фота Алены ПЛІШКЕВІЧ

нейра. А карнавал у Калумбіі мае статус нематэрыяльнай каштоўнасці чалавецтва. Існуе Асацыяцыя еўрапейскіх карнавальных гарадоў.

У нас існуе толькі адна гарадская (дакладней, местачковая) карнавальная традыцыя: у Давыд-Гарадку. Мясовыя жыхары вырабляюць для “Конькаў” разнастайныя маскі з пап’е-машэ, шыюць касцюмы, беражліва захоўваюць асноўныя аtryбуты свята — калядную зорку і макет Каня. Галаву Каня вырабляюць з валёнкі або набіваюць аначумі сшыты мяшок, да якога прышываюць грывалю, малююць вочы і рот, робяць з двух лазовых кошыкаў, якія змапоў-

Некалькі гадоў таму Мікалай Паўлавіч узгадаў аповед свайго бацькі Паўла Андрэвіча (1905 — 1993) пра тое, што ў час Першай сусветнай вайны тут стаяла казацкае войска, пасля чаго на Шчадрэц сталі вадзіць каня. З такой гіпотэзай паходжання свята пагадзіцца нельга, бо Каня або Кабылку на Палесці вадзілі не толькі ў Давыд-Гарадку, і не толькі Цыган з Цыганкай, але і такія маскі, як Афіцэр і Барыня.

Доктар філалагічных навук Васіль Лішвінка, які нарадзіўся і вырас у Столінскім раёне, лічыў, што Конь у абразе шчадравання — гэта водрук перасялення плямён і народаў. І ўзгадае шчадроўку,

лодку і наведвалі з ёю халастых хлопцаў з напамінам і пахаданнем хутчэй ажаніцца.

На Усходнім Палесці ў апошні дзень Масленіцы, развітаючыся з зімой, ужо гукалі вясну, бо лічылі, што паміж каляндарнымі перыядамі не павінна быць перарываў. Адна такая традыцыя ў вёсцы Тонеч Лельчыцкага раёна захавалася і мае статус нематэрыяльнай культурнай каштоўнасці Беларусі.

Зімовая традыцыя ігрышчаў (на Паазер’і гэта “Жаніцба Цярэшкі”, а на Міншчыне — “Ката пячы”) таксама мае элемент карнавалізацыі, які праяўляецца ў перавёрнутасці вясельных звязчяў, выкарыстанні эратычных гульніяў у мастацкай форме. Абрадавая гульнія ў вяселле або ў сімвалічнай Ката праводзілася ў сельскай абшчыне для таго, каб падаліся новыя шлюбныя пары і ніхто не заставаўся адзінокім. На Лепельшчыне быў нават натуральны карнавальны персанаж — Дзед, а ў Глыбоцкім раёне шлюбную пару продкаў сімвалізавалі ступа з таўкачом. Усе пералічаныя карнавальныя традыцыі могуць далікатна ў той ці іншай ступені выкарыстоўвацца падчас гарадскіх святкаванняў Новага года і Масленіцы — што будзе цікава не толькі караным гараджанам, але і тым, хто яшчэ памятае свае вясковыя звячы. Натуральна, што і замежныя госці не застануцца абьякавамі да праўдзічнай культуры беларусаў.

Рэгіна ГАМЗОВІЧ,
грамадскі эксперт у галіне нематэрыяльнай культурнай спадчыны Беларусі

Алег КЛІМАЎ

— Да нас у рэдакцыю прыйшоў ліст ад Віталія Калыды з Мінска, у якім ён, у прыватнасці, піша: “У школу я хадзіў у ваенным гаралку Азэрны пад Жытомірам. Там у кашы 1960-х выступаў ансамбль “Лявоны”. Памятаеш, нешта было з “бітлоў”, злаеша, “Цёмная ноч” у сваёй апрацоўцы. А дзесці праз год, напэўна, у 1970-м, прыхаў той жа калектыў, але зваўся ён ужо “Песняры”. Гэта была фантастыка! Гучанне інструментаў, пералівы гітары, высокая чыстая галасы, беларускія народныя песні. Нічога падобнага ў СССР не было і блізка... Унікальны калектыў “Песняры” будзе жыць, пакуль людзі памятаюць пра яго...” Напэўна, ансамбль атрымліваў шмат падобных пасляняў?

— Вельмі шмат. І ў філармонію лісты прыходзілі, і на тэлебачанне. Хвалёныя, вядома. Гэта ў газетах разгромныя артыкулы пра “Песняроў” з’яўляліся — асабліва ў пачатку іх шляху, у 1971-м, пасля таго, як здарыўся канфлікт у Волжскім з мясцовымі тэлевізійнікамі, калі тыя, парушыўшы дамоўленасць з Мулявіным, замест першага адзвалення, спрабавалі зняць увесць канцэрт. Ну і Валодзя сказаў Уладу Місевичу, каб той апасціў стойку мікрафона, які пісаў гук. Але канцэрт ансамбль адыграў цалкам. А праз неікі час пайшлі публікацыі, у якіх гаварылася, што “Песняры” сарвалі выступ.

— Вас жа не адзін раз запрашалі ў ансамбль?
— Так, але я супраціўляўся, адмахваўся. Я ж “Песняроў” спачатку толькі па тэлевізары, у запісе чуў, і мне не падабалася, як яны гучалі. Але гэта не віна музыкантаў была, проста ў Саюзе ажно да 1980-х гадоў гукарэжысёрам не дазвалялася нармальна прапавіваць рытм-секцыю — барабаны і бас. Іх прыглушалі, у выніку і гук быў плоскім, “гладстасавым”. Хтосьці прымудраўся абыходзіць забарону, але такое здаралася вельмі рэдка.

Аднак, калі я пачаў “Песняроў” жыццём, то зразу меў — так, гэта Ансамбль. Я ўжо было “загарэўся”, але ўзяў мяне меркавалася замест Чэслава-Віктара Палаўскага — хлопцёў ён добры быў, аднак перыядычна дысцыпліну парушаў. Мы з ім сабралі былі, і я зноў засумняваўся. А потым з Чэсікам усё на час зноў нармалізавалася, і вакантны месцаў у “Песнярах” ужо не было. У 1976-м я з’ехаў да Ратару, у яе ансамбль “Чёрнона рута”. Увесць год я там набіваў руку — працаваў і з прыцэлам на “Песняры”. І прыйшоў у іх у 1977-м — на месца Юры Дзянісава.

— Карыстаючыся тэорыяй Эдуарда Ханка, гэта быў час “другой хвалі” ансамбля, калі пайшлі вялікія формы,

Вядома, ён не толькі альтыст. Ды і альтыст — далёка не ў першую чаргу, хоць у музычных установах вучыўся іграць на гэтым інструменце, і на скрыпцы. У першую ж чаргу, Валеры ДАЙНЕКА — шматгадовы вакаліст “Песняроў”, голас якога навечна застаецца ў памяці меламаману дзякуючы “Белавежскай пушчы”.

Цікава, што пачынаў будучы заслужаны артыст Беларусі, як альтэрнатыўны (сёння б так казалі), выконваючы рок і блюз. А ўсё жыццё ён любіць джаз. Але заслужыў пашану, спяваючы эстраду — як называлі гэты жанр у СССР і працягваюць называць дагэтуль. І як спявае! Сам пры гэтым крытычна адгукваючыся пра свае вакальныя здольнасці.

Валеры Дайнека: рыбак, спявак...

Альтыст Дайнека

...сярод удзельнікаў тэлепраграмы “Сёння вечарам”.

канцэптуальныя праграмы — кіпталу абрадавых песень. Ці нармальна ўспрымаліся такія ідэі Мулявіна музыкантамі калектыву, прывычачы да фольк- і поп-песень? Не бурчэлі — усьлях альбо пра сабе?
— Ні ў якім разе! Тады ўсё яшчэ прымала рок-опера “Ісус Хрыстос — суперзорка”, толькі што з’явілася першая савецкая зонг-опера “Арфей і Эўрыдыка”. Цікава было і нам сабе паспрабаваць у такой музыцы. У “Песні пра доло” я спяваў арыю Восені (змяніўшы Дзянісава), у “Гусяры” быў у свеце Князя. Ніякай унутранай апасці з прычыны гэтых буйных формаў не з’яўлялася. Наадварот, пры ўяўнай іх манументальнасці, там было дзе паграць, на канцэртах даць выхад музыкальнай свабодзе, імправізацыі. Багацце інструменталу дазваляла.

— Вось, дарчы, амаль пра гэта. Вы ж вядомы знаўца і

зборнік джазу. У “Песнярах” гралі музыканты, якім ён быў не чужы — Глевіч, Ткачэнка, Палівода, Бярштэйн, Эскін... Уладзіміра Георгіевіча не спрабавалі ўцягнуць у гэты стыль? Пагадоў, у 1970-я джаз-рок і фьюжн былі на піку папулярнасці ў свеце...
— Дык і ў “Песні”, і ў “Гусяры” былі элементы гэтыя! Іншая справа, што Мулявін ніколі б цягам доўгага часу не стаў бы з тымі напрамкамі эксперыментаваць: ён, па-мойму, наогул неадольваў джаз. Але калі ў ансамблі працавалі Ткачэнка, Палівода, Распопчын, мы нешта такое ў аранжыроўках дазвалялі сабе, “разнявольваліся” — і Мулявін скрозь вусы прымал гэта. А потым ішла крытыка — і ад прэфэсіяналаў, і ад публікі: маўляў, навошта гэта нам? Маўляў, спяваец народныя песні і эстраду — ну і спявайце, у вас выдатна атрымліваецца.

— Мой папярэдні “песняроўскі” суразмоўца Уладзіслаў Місевич выконваў у калектыве і адміністрацыйныя функцыі. А вы якую дадатковую пошку ў ім неслі?
— Дакладней, ён быў адміністратарам па дысцыпліне. Не выпадкова ж у яго мянушка Змей. Ён — бы лепрыкон, які ахоўваў гаршчок з золатам — гэтаксама ахоўваў здароўе Уладзіміра Георгіевіча, заспамагаў яго ад рэчэў, якія не мелі непасрэднага дачынення да творчасці. Валодзя нікога не браў на працу сам і нікога сам не выганяў з ансамбля. Усё гэта ён даручаў Місевичу. А Улад “сваімі рукамі” таксама нікога не хацеў выганяць, таму за дысцыплінай і сачыў, імкнучыся, па магчымасці, выкарыстоўваць прэвентыўныя меры.

Але цяпер мы з яго гэтую казямічыну выбілі, і ён зрабіўся наймілым чала-

векам. Разумным, начытаным — у цягніках абкладзена газетамі і часопісамі і ўсю дарогу чытае. Сам пісьменнікам стаў — не ведаю, праўда, колькі ў кнізе ён напрыдумляў. У яго ж памяць выбарчая: тое, што было ўчора, ён ужо не памятае, тое, што трэба зрабіць заўтра, ён каго-небудзь просіць запісаць на паперы. А вось тое, што албылася праўдагоддзя таму, — у падзеях, прозвішчах, датах — памятае, аказваецца, выдатна.

А маё амплу ў “Песнярах” — гэта сольныя песні і слевы ў “пачках” — шматгалоссе, праца з вакалістамі, аранжыроўка і ігра на альце. Хоць я да сваіх вакальных дзедзень і талпы ставіўся без піетэту, і цяпер.

— Нічога сабе! Многія ішлі канкрэтна “на Дайнеку”, калі вы спявалі ў “Песнярах”, ды і сёння менавіта на вас ідуць — хай не пакрыўдзіцца на мяне астатнія ўдзельнікі “Беларускіх песняроў”. Тая ж гісторыя

як ён ужо сыходзіў. Як Валера Галаўко, напрыклад. У прынцыпе, у мяне амаль з усімі былі сяброўскія адносіны. Акрамя аднаго — двух чалавек, з ліку “зорак” — там выключна з-за поўных чалавечых якасцяў разыходжанні былі.

— З “Песняроў” вы сышлі ў 1992-м...

— У 1993-м, да Фінберга. 17 гадоў адцаў “Песнярам”.

— У які з перыядаў вам у іх працавала ў самы кайф?

— Калі там працавалі Глевіч, Ткачэнка, Палівода, Дзямешка, Бяляў, Пеня, крыху пазней — Бярштэйн і Распопчын. Час быў творча вельмі цікавы, я тады якраз шмат аранжыроўкамі займаўся. А калі іх было рабіць — мы ж па тры канцэрты ў дзень гралі? Восемночы ў гатэлі і пісаў. А ранішай Валодзя пытаўся: “І дзе голас? Не спаў, ці што? Ноччу трэба спаць...” Але асарода ад атрыманага выніку апраўдала ўсё гэтыя чужанні.

была, і калі вы ў Міхаіла Якаўлевіча Фінберга працавалі.

— Я так думаю, што на “Песняроў” і Мулявіна прыходзіла як мінімум палова залы. Частка — на Барткевіча і “Песняроў”; частка — на Кашапараву і “Песняроў”; на Пеню; на Дзямешку, напэўна. Ну і на Дайнеку трошчкі. Наогул, мне пашанцавала з рэпертуарам, таму што Валодзя мяне шкадаваў і абы што не даваў выконваць. І заўсёды са мной раіўся — ці змагу я тое ці іншае праспяваць. Ён жа разумеў, чуў, што я не такі ўжо выбітны вакаліст, што з маім голасам трэба быць акуратней.

— Да амплу вяртаюся. Я трэшкі іншае меў на ўвазе. На-

— Валеры Сяргеевіч, калі пафантазіраваць і ўявіць сабе, што канфлікт з Мулявіным вырашыўся ў станоўчым ключы... Ці маглі б вы працягваць з ім плённае супрацоўніцтва?

— Я зараз жорсткую рэч скажу. Можаш са мною спрачашца, але гэта мае меркаванне. З таго моманту, калі ў 1993 годзе ад Мулявіна сышла частка музыкантаў, і да моманту перамоў з ім праз Міністэрства культуры — пра магчымасць аднаўлення супрацоўніцтва з Мулявіным часткі “старой гвардыі” — прайшло пяць гадоў. За гэты час з Валодзем у творчым плане становілася ўсё горш.

— Што для вас “Песняры”?

“Я так думаю, што на “Песняроў” і Мулявіна прыходзіла як мінімум палова залы. Частка — на Барткевіча і “Песняроў”; частка — на Кашапараву і “Песняроў”; на Пеню; на Дзямешку, напэўна. Ну і на Дайнеку трошчкі.

прыклад, гітарыст — яшчэ і хакейны фанат, бубнач збірае маркі...

— А я збіраю джаз, як вядома. І грыбы. І лаўлю рыбы. Але акрамя мяне, іншых грыбнікоў і рыбакоў у “Песнярах” не было. Ну, можа Алік Капікаў трошчкі.

— А сябры ў ансамблі былі? Не прыяцелі, не калегі, а так, каб можна было папакашаць у камітэты, напрыклад, парадзіць на вельмі важным пытанні?

— Там жа такая цяжка была — толькі паспяваў, нібыта, з адным паспрабаваць,

— Гэта доўгі жыццёвы шлях — і радасны, і пакутлівы. Цяпер, напэўна, і наогул можна сказаць, што гэта ўсё мае жыццё, нават пры наяўнасці “Беларускіх песняроў”. Дакладней, уключаючы іх. Гэта З’ява і ў савецкай, і ў постсавецкай музыцы... І гэта лёс Чалавека, які стварыў іх, гадаваў, выхоўваў, алдываў, адбіваў ад ворагаў, прыводзіў да перамог. І які застаецца разам з ансамблем назаўжды ў гісторыі былой вялікай краіны і Беларусі.

Аркестр, у якім не бывае памылак

Музыкант Аляксей ВАРСОБА мог бы спакойна адпачываць на лаўрах толькі дзякуючы ўжо бадай культаваму трыа Port Mone. А калі дадаць удзел у добрым тузіне розных калабарцаў — у тым ліку, і міжнародных... Тым не меней, усяго гэтага яму стала замала, і з палову года таму няўрымслывы акардэаніст зрабіўся яшчэ і дырыжорам уласнага аркестра, які прыныцца не збіраецца на рэпетыцыі. Гэты папраўдзе авангардысцкі, шалёны, утапічны і дужа рызыкаўны пачын сёння захапляе Аляксея куды болей за паспяховыя выступы на прэстыжных фэстах.

Ілья СВІРЫН

— Дык навошта ты стварыў Minsk Improvisers Orchestra?

— Сёння вельмі не хапае кансалідацыі, магчымасці таварыць і быць пачутым. Не адпавядаць не супынна тым ці іншым нормам і правілам, а быць сабою, выяўляць нешта сваё. Музыка за кошт абстрактнасці гэта дазваляе. Таму я і хачу па магчымасці сабраць усіх схільных да імправізацыі музыкантаў (і немужыкантаў) горада — у тым ліку і тых, якія ніколі раней не выступалі на публіцы. У гэтым аркестры памылак не бывае. Іх проста не можа быць. Наадварот, калі ты робіш нешта правільна, ты дапускаеш памылку.

— Ці не прывольніш такі звышліберальны падыход да канфілікту або наогул дэвальвацыі мастацтва?

— Думаю, не. Калі б я, не даслухаўшы тваё пытанне, пачаў казаць сам, размовы ў нас бы не атрымалася. Тое самае і ў імправізацыйным аркестры — гэта як мадэль супольнасці. Трэба вучыцца размаўляць паміж сабою. Тое, што адбывалася цягам першых нашых канцэртаў — гэта проста кашмар! Прынамсі трое музыкантаў тралі ўвесь час! Увесь! Але ўрэшце сяк-так мы навучыліся ўзаемадзеянні — і ўзровеньнікі, і публіка.

— А калі сярод аркестрантаў з'явіцца нейкі панкер або пранкер, які будзе хуліганіць ды перашкаджаць іншым?

— Можна даць яму час і месца выплохнуць сваю энергію. Хай будзе і такая краска! Ёсць жа відомы выраз: хай растуць сто кветак. Мы ўсе, канешне, з ім згодныя, але самі ж часцяком топчам тых кветкі, якія не падабаюцца нам асабіста. Вось навошта, як ты лічыш, патрэбна біялагічная разнастайнасць? Чаму ёй такая ўвага сёння надаецца?

— Думаю, без прычыны. Бо кожны від мае каштоўнасць ужо сам па сабе.

— Ды не! У выпадку змены клімату месца відаў адаптуецца да яе значна хутчэй, чым адзін. Адзін від можа вымерці. І калі ты сякаеш кветкі, дык пілуеш той сук, на якім сядзіш. Таму ў аркестры я клічу ўсіх.

— Колькі там агулам музыкантаў?

— Заяўку запойнілі недзе 150 чалавек. Праўда, пакуль усе разам ніколі не збіраліся.

— Што трэба, каб туды ўвайсці?

— Уменне чуць — гэта першае. Затым — давер, да сябе і да іншых. І ўвага. І здольнасць пажартаваць.

Сур'эзнасць — гэта тое, што абмяжоўвае тваё мысленне, тая вопратка, якая цісне. Неяк на лекцыі пра авангардысцкі рух “Флюксус” я пачуў такую фразу: правільна няма — але гэта не канец. Калі ты зразумеў, што іх няма, у цябе толькі адно выйсце — рабіць нешта сваё, сапраўднае.

— Ці атрымліваецца гэта ў аркестрантаў?

— На жаль, пакуль не заўсёды. Многія прыносяць з сабою падрыхтаваныя штампы, і вельмі гэтым ганарыцца. На жаль, такія падыход наогул уласцівы многім. Памятаю, быў у нас прадмет “Арганізацыя культурна-адпачынакавай дзейнасці”. І выкладчык на першай жа лекцыі казаў: запомніце, сцэнарый мерыпрыемства пішацца на аснове іншых сцэнарыяў. Ясна, што вынік будзе прадказальным.

— А як жа досвед папярэднікаў?

— Вядома, трэба яго пераймаць. Мы павінны захаваць дзіцячую непасрэднасць і на аснове стаць больш дасведчанымі — у гэтай свабодзе і доступе да ўласнай эксперсіі. У варшаўскім імправізацыйным аркестры кожны музыкант найграў ужо мноства гадоў, мае вялізны бэкграунд. Глядзеш сёння канцэрт з удзелам сваіх польскіх педагогаў. Там ансамбль з шасці чалавек, і ніводнага разу не было, каб нехта схібіў або не там уступіў. Проста такі ўжо ў іх узровень. Мы таксама плануем спакваля развівацца. Ёсць ідэя зарэгістраваць аркестр як грамадскую арганізацыю ды шукаць фінансаванне для яе праектаў.

— Дарэчы, а ці не задумваўся ты пра такі варыянт, як аматарскі калектыў пры нейкім ДК? Здаецца, ваш аркестр акурта адпавядае прынятай схеме: прафесійны кіраўнік, астагніа — самадзейнікі.

— Чаму б і не?

— А ў чым заключаецца твая функцыя дырыжора?

— Па вялікім рахунку, яна не патрэбная. Але як паказвае практыка, варта мець у аркестры

нейкую больш-менш абазнаную ў музыцы асобу, якая чуе ўсё як быццам з боку і мінімальна скіроўвае працэс, выключваючы альбо ўключаючы тых ці іншых яго ўдзельнікаў. Па сутнасці, у мяне толькі адзін інструмент — on/off.

— У назве аркестра — назва горада. Ці прэтэндуеце вы на тое, каб стаць спецыфічным уасабленнем яго genius loci?

— Думаю, мы пакуль не зайгралі напоўніцу. Мы яшчэ знойдзем свой вобраз і сваю мову. Самае галоўнае, каб аркестр быў сувмерным самому сабе і тым людзям, якія яго ўтвараюць. А менавіта людзі фарміруюць дух горада.

— Сродкамі музыкі?

— Так, нейкіх вербальных нарматываў мы не выкарыстоўваем, толькі музычныя сродкі. Хацеў бы,

“Уменне чуць — гэта першае. Затым — давер, да сябе і да іншых. І ўвага. І здольнасць пажартаваць. Сур'эзнасць — гэта тое, што абмяжоўвае тваё мысленне, тая вопратка, якая цісне.”

каб з'явіўся таксама шэпт, крык. Або, можна, напрыклад, чытаць пал музыку нейкую інструкцыю да пралкі, прычым прам ралок. Проста каб голас гучаў.

— Ва ўкраінскім праекце “розділові” вы акурта спалучаеце музыку са словам...

— Так, і праект гэты прыгожы дзякуючы не толькі сэнсам словаў, але і музычнасці. Нам важна найперш, як яны гучаць, з якім тэмпам і насычанасцю. Што гучыць — канешне, таксама важна, але гэта ўжо друкнае.

— Дзіўна чуць — улічваючы, што твая словы вымаўляе зорка ўкраінскай паэзіі Сяргій Жадан. Як вам удалося паставіць яго ў такія варункі, калі так можна сказаць?

— Можна. І сапраўды, час ён трапляе да нас пасля другога свай-

го праекта, дзе выступае ў ролі гэткага трыбуна, і мы яму кажам: “Сяргій, а зараз ты супакойся!” Але ён вельмі адкрыты да ўсяго новага, таму і на многае пагаджаецца.

— Здаецца, цябе можна назваць жывым аб'яржэннем гэты пра італьянскі беларускага мастацтва. Праекты з тваім удзелам расканцэнтраваныя па трох краінах — Беларусь, Польшчы і Украіне...

— Думаю, мне проста пашчасціла. Наўрад ці тое здарылася дзякуючы маім высілкам. Але я заўсёды разумеў, што трэба сустракацца з рознымі людзьмі, выяжджаць, пашыраць круггляд. Гэта неабходна як пігена.

— А з чым звязаны твой інтарэс да фальклору? Я маю на ўвазе такую тваю іпастась, як праект Warsoba.

— Сучасная музыка ўсмоктвае ў сябе ўсё: і акадэмічны авангард, і нойз, і фальклор таксама. А ён вельмі размаіты і ў ладавых, і ў рытмічных адносінах, і ў трактоўцы прыгажосці, нарэшце. У ім багата вартасцяў — напрыклад, своеасаблівае разуменне ладу, распрацаванае як у індыйскай музыцы, так і ў славянскай — усе гэтыя напеўкі, трансавасць. А яшчэ — уласцівае суцяшальнае альбо зараджаць энергія.

— Аднак твае шчыраванні на гэтай ніве, усё ж, даволі “фармацыйныя” — у адрозненне, скажам, ад даробку Кірчука...

— У Івана Іванавіча выяўляецца нейкая хтанічная сіла. Я ж стараюся туды не капач. У праекце Warsoba хочацца проста паказаць прыгожыя рэчы.

— Здаецца, вар'які аркестр — поўная антытэза выкітальцонаму і элегантнаму Port Mone...

— Так, заўсёды ёсць спакуса сыграць тое, што ты ўжо ведаеш, каб выглядаць перад публікай упэўнена і элегантна. А ў аркестры твая задача зусім іншая — адстараніцца ад свайго эга з дапамогай абстрактнай мовы музыкі. Імправізацыя — гэта твая натуральная і непасрэдная рэакцыя на свет.

— Але ж колькі ўжо было ў свеце ўтапічных спробаў стварыць супольнасць або мастацтва паводле іншых правілаў — і ўсе праваліліся!

— Не ўсе! У прыватнасці, імправізацыйныя аркестры паспяхова існуюць у розных гарадах свету. Думаю, гэтая практыка будзе жыць і надалей. Удзельнік лобого такога аркестра лёгка ўключаецца ў існы: балазе, партый яму развучаць не трэба. У нас ты можаш выяўляць эксперсію, якая нічым не горай за эксперсію Бетховена. Прычым без усялякай падрыхтоўкі! Дарэчы, самае складанае — гэта навучыць імправізацыі менавіта класічнага музыканта.

— Можна, гэта таму, што ў яго інаша разуменне музыкі?

— На сваіх курсах эксперыментальнай кампазіцыі я на першым занятку прыводжу ў прыклад такую з'яву, як сінхранізацыя. Калі паставіш на трохі рухомую платформу шмат метраномаў, яны праз пару хвілін сінхранізуюцца і будуць так працаваць, пакуль хоціць заволду. Дык вось, музыка — гэта пакуль сінхранізацыя не здарылася! Хача тая музыка, якую мы чуюм паўсюль — акурта другога плану.

Не трэба забываць, што музыка наогул нарадзілася з імправізацыі і доўгі час ёю заставалася. Звыклі для нас класічны перыяд насамрэч вельмі кароткі. І не дзіва, што ціпер імправізацыя зноў усведамляецца як неабходная і натуральная практыка, якая вяртае музыку да яе вытокаў.

— Ці задумваецца вы пра публіку? Пра тое, як гэта ўсё будзе ўспрымацца з залы?

— Хачелася б, каб публіка таксама праяўляла актыўнасць, прынамсі ўнутраную. Так, наша музыка падобная да какафоніі, у ёй няма тагальнасці. Але, магчыма, яна нагадае вам тых дысанансы, якія маюць месца ў вас унутры або ў вонкавым атачэнні. Увогуле, сучасная музыка ўспрымаецца какафанічна толькі таму, што наша свядомасць не навучылася яе ўспрымаць. У першы раз яе слухаць цяжка, але на дзiesiąты ты ўжо будзеш нават адчуваць нейкія нуюнсы.

— А ці не было жадання запрасіць у аркестр дзятву?

— Пакуль не спрабаваў, але ідэя фэйная. У Піцеры дзіцячы імправізацыйны аркестр ужо створаны. Прачытай гэтаю навіну з заздрасцю.

— Дзіўна ў нас атрымалася гутарка. Звычайна музыканты хваляцца на сваіх поспехах або наракаюць на слаба развіты шоу-бізнес...

— Шоу-бізнес — гэта не самае важнае.

Дора па-за правакацыйнасцю

Наступны паказ "Доры" аб'юэцывае 11 сакавіка на пляцоўцы РТБД.

У заглавак слова "секс" выносяць дзеля таго, каб прыцягнуць да тэксту больш гледачоў. На афішу яго часцічком ставяць з той жа мэтай. Бываюць і выключэнні: прыкладам, незалежны тэатральны праект HomoCosmos спектаклем "Дора, або Сексуальны нейроз у нашых бацькоў" прапанаваў публіцы расказа на вострую тэму. Аднак павялі таго, як заслона апусціцца, ці не вярнуцца думкі гледачоў да першага варыянта?

Настася ПАНКРАТАВА / Фота Ганны ШАРКО

Пачну з таго, што правакацыйная назва спектакля зрабіла сваю справу: білеты на прэм'еру былі размежаны публікай за некалькі тыдняў да паказу. Ахвотных трапіць у глядзельную залу было так багата, што арганізатары рызыкунулі і да пляцоўкі Рэспубліканскага тэатра беларускай драматургіі далалі вялікую сцену Палаца прафсаюзаў. Магчыма, на такі аякытаж паўплывала і імідж драматурга. Швейцарца Лукаса Берфуса прызначылі адным з самых значных сучасных нямецкамоўных пісьменнікаў. У сваіх тэатрах ён закранае далікатныя тэмы, прапагандуючы параважы на над вострымі тэмамі, якія не маюць адзначанага вырашэння. Таму яго тэсы

ставяць: тая ж "Дора" мае не адзін сцэнічны варыянт і нават вялікае экранізацыя. Не дзеля, што такі матэрыял лёгка на сэрца аўтару HomoCosmos Кашырэва Саладуха. Гэта незалежны праект, кожны спектакль якога спрабуе зняць табу з нейкіх нетэатральных тэм. Цела і цялеснасць, пошук себе, імкненне адлучыцца, хто побач з табой, нават калі ён надта адрозніваецца ад людзей, якіх звычайна лічылі нармальнымі — у гэтых колах інтэрэсаў праекта арыгінальна тэст "Доры" ўпісваўся шыкоўна. Але ці атрымалася выйсці на ўзровень аб'юэцыі і разваж ражысёра спектакля Віталія Дуліна, якому была прапанаваная гэтая п'еса?

Спектакль будзе яшчэ ў прагрэсе прабы, калі па ставяць: тая ж "Дора" мае не адзін сцэнічны варыянт і нават вялікае экранізацыя. Не дзеля, што такі матэрыял лёгка на сэрца аўтару HomoCosmos Кашырэва Саладуха. Гэта незалежны праект, кожны спектакль якога спрабуе зняць табу з нейкіх нетэатральных тэм. Цела і цялеснасць, пошук себе, імкненне адлучыцца, хто побач з табой, нават калі ён надта адрозніваецца ад людзей, якіх звычайна лічылі нармальнымі — у гэтых колах інтэрэсаў праекта арыгінальна тэст "Доры" ўпісваўся шыкоўна. Але ці атрымалася выйсці на ўзровень аб'юэцыі і разваж ражысёра спектакля Віталія Дуліна, якому была прапанаваная гэтая п'еса?

Шматлікія паўзы, частыя зазіманні, што хутка пачалі называць, безаблічны музычны шэраг не дапамагалі занурвацца ў філасофскія разважанні якіх вырашай прафінасаваць пастаноўку дзеля, змушана на памяць гадоў сямі з професі. Малыя чалавек больш не мог назіраць, якіх вылом сваімі кінаробатамі ражысёр стужкі "Развітальныя гасцролі", "Бес", "Невергодныя прыгоды Даніса Карабілёва" і іншыя) не мае магчымасці займацца творчасцю. Такі рашучы крок і сапраўды варты пашаны.

На жаль, спектакль больш краме менавіта гэтым фактам, чым ўласна творчым вынікам. На сцэне павінна была разгарнуцца трагедыя дзючыны з асаблівасцямі, чыя жываць і дапытлівасць доўгі час падаўлялася моцнымі лекамі. Калі ж яна перастала піць тры таблеткі, то не змагла са сваёй непасрэдна лічыць нармальнымі — у гэтых колах інтэрэсаў праекта арыгінальна тэст "Доры" ўпісваўся шыкоўна. Але ці атрымалася выйсці на ўзровень аб'юэцыі і разваж ражысёра спектакля Віталія Дуліна, якому была прапанаваная гэтая п'еса?

Спектакль будзе яшчэ ў прагрэсе прабы, калі па ставяць: тая ж "Дора" мае не адзін сцэнічны варыянт і нават вялікае экранізацыя. Не дзеля, што такі матэрыял лёгка на сэрца аўтару HomoCosmos Кашырэва Саладуха. Гэта незалежны праект, кожны спектакль якога спрабуе зняць табу з нейкіх нетэатральных тэм. Цела і цялеснасць, пошук себе, імкненне адлучыцца, хто побач з табой, нават калі ён надта адрозніваецца ад людзей, якіх звычайна лічылі нармальнымі — у гэтых колах інтэрэсаў праекта арыгінальна тэст "Доры" ўпісваўся шыкоўна. Але ці атрымалася выйсці на ўзровень аб'юэцыі і разваж ражысёра спектакля Віталія Дуліна, якому была прапанаваная гэтая п'еса?

Калі запрасяць на адзін рынг Пінок'ё і Бураціна — хто выйграе? У нашай краіне перамога хутчэй за ўсё будзе за другім драўляным чалавечкам, бо персанаж Аляксея Талстога даўно стаў больш папулярны за свайго італьянскага прагатыпа.

Бяжы, Пінок'ё, бяжы!

Малечы можна будзе завітаць да Пінок'ё 2-га сакавіка.

Настася ПАНКРАТАВА / Фота з архіва тэатра

Розніца паміж дзючымі казкам, зразумела, не толькі ў непадобных імёнах і адсутнасці/наўнасці легендарнага залатога ключа. Аляксей Талстой выбулоўваў раўняцкую магістраўную лінію: яго драўляны чалавечка, не збіваючыся з курсу, ідзе да раскрыцця прыбавнай тайны, праца неперарывная прыкладна ўсё наваколлі і воль-воль паданне пад сцяну ўспрымае падобна да быццё "поле ідуць". Кот і Ліса тут ужо не проста махляры: яны імкнучыся здзейсніць практычна райскай захоп вольнай тэрыторыі, спілваюць легендарны Вялікі дзючэ пабудаваны на яго месцы шматтварывоў забяўляўчы пачынаць гэрвам чалавечкам, падаецца ўплыву дарослых — і ў выніку ператварыцца ў дорава выхаваннага сапраўднага хлопчыка.

Жанна Лашкевіч смела міксуе класічную апавесць з нашымі рэаліямі. Сучаснасьці ім'яўмі расквітаецца не толькі лексіка твора. Яго дзеянне адбываецца праз сто гадоў пасля тых часоў, калі было ўпершыню распаведзена дзеянне гісторыі пра Пінок'ё. Драматург уводзіць новую рэчаіснасць: горад, які раскрыцця прыбавнай тайны, праца неперарывная прыкладна ўсё наваколлі і воль-воль паданне пад сцяну ўспрымае падобна да быццё "поле ідуць". Кот і Ліса тут ужо не проста махляры: яны імкнучыся здзейсніць практычна райскай захоп вольнай тэрыторыі, спілваюць легендарны Вялікі дзючэ пабудаваны на яго месцы шматтварывоў забяўляўчы пачынаць гэрвам чалавечкам, падаецца ўплыву дарослых — і ў выніку ператварыцца ў дорава выхаваннага сапраўднага хлопчыка.

П'еса сапраўды прываблівае: у ёй цікава прапісана акалагічная тэматыка, дыхотэма выдубанна змена падзей і лагічна падзелены вынікі. Дзеянне адбываецца ў адно дзеянне. Ад пабачанна мне настася прываблівае апоніі створены горад. Аднак ражысёр Віталій Баркоўскі моцна перапрацаваў літаратурны аснова, і многае з задумкаў аўтара, на жаль, так і засталася на паперы. Вядома, настаўнічкі мае права на свой творчы погляд, аднак купіраванне многіх сцэн і дыялогаў прыглыбляе першааўтарскую выразнасць думкі і збытывае карысць развіцця дзеяння.

Спектакль пачынаецца з уцекаў Пінок'ё. На працягу ўсёй дзеі гэты ачужчаны беззачэўны размаўляе з пачынаючымі паўзаваннем так імкліва, што магчымасць узяць па

ўз і асэнсавань, што ж адбываецца на сцэне, з'яўляецца хіба зраду. Пэўна, была тут — у жаданні ўлічыць увесь сюжэт арыгінальнай кнігі ў адно дзеянне. Ад пабачанна мне настася прываблівае апоніі створены горад. Аднак ражысёр Віталій Баркоўскі моцна перапрацаваў літаратурны аснова, і многае з задумкаў аўтара, на жаль, так і засталася на паперы. Вядома, настаўнічкі мае права на свой творчы погляд, аднак купіраванне многіх сцэн і дыялогаў прыглыбляе першааўтарскую выразнасць думкі і збытывае карысць развіцця дзеяння.

Без гэтага мізансцэнам паражжа збочанне ў задулінах маралітарства, як то абылоўся ў вядомага падрэзанай размовы паміж Пінок'ё і татам Джэнта. Драўляны хлопчык адмовіўся сці не

рытарычным пытанне, з чаго гэта раітам Пінок'ё гаворыць Феі пра сваю любоў да яе. Адказ сыханы ў выкрэсланых радках: паводле тэсту п'есы, у Феі драўляны гарза набыч маці, якой яму так не ставіла. А ў іншым скасаваным маналогу ён прыходзіць да высновы: "Я так хачу стаць чалавечкам, таму што чалавек умее любіць!" Пагадзіцеся, гэтая фраза робіць гісторыю зусім іншай!

Такія недарэчнасці выклікаюць скадванне, бо спектакль насамрэч задуманы наблізна. ТЮГ урэшце пачаў пааб'юэцыя ўласнай яму раней манеры паўчалнасці і натужлівай маштабнасці. Апошніны прэм'ері накіраваў пастаноўку для падлеткаў "Паводле мёртвых труп" ці для малечы "Муха-Цакутэха" паравалілі шмат гарэзлівых і цыфарых акцёрскіх жашыш". Чым такія міні-мудра, бо на імясць, не ў пасляваенныя гады жыццё, каб так радура гаспадарнічкі пачынаў станаўліцца самай вострай праблемай выхавання.

Адна справа, калі зніска таксама здык, як нос, што расце ад хвосці (на мой погляд, яна неабходная, бо дапамагае прыняццю адрозніць першааўтара — каб не чуць больш за спінай запят маленяк глядзца: "Дык як тут кінуць Бураціну?") або тэма з ператварэннем гультая ў аслю. Іншая — калі наступная ўстаўная сцэна ўвоўле зубілапачатак і канец, пакінуўшы

залежыць, як гэтую змеану асэнсавуваць. Уласна, гэтакім і прывесчаным праект.

— Мы кожны сезон прадстаўляем па-свойму, адпаведна з агоньным публікаватым і нават сакальчым месцам. Такім чынам, адпаведна з агоньным публікаватым і нават сакальчым месцам. Такім чынам, адпаведна з агоньным публікаватым і нават сакальчым месцам. Такім чынам, адпаведна з агоньным публікаватым і нават сакальчым месцам.

Лета — гэта час, у славянскай старажытнай традыцыі, прывесчаным войску, у прыватнасці, успамінам пра загінулых ваяроў. 20 лістапада выйдзе ў свет кніжка "Срэбная нітка" Святланы Ветравай. У кніжку ўключаны аўтарскія і цэлы шэраг тэматычных імпразаў.

Лета — гэта час, у славянскай старажытнай традыцыі, прывесчаным войску, у прыватнасці, успамінам пра загінулых ваяроў. 20 лістапада выйдзе ў свет кніжка "Срэбная нітка" Святланы Ветравай. У кніжку ўключаны аўтарскія і цэлы шэраг тэматычных імпразаў.

"Срэбная нітка" Святланы Ветравай

Святлана Ветрава. "Снежань. Каляды".

змены традыцый — і таму 6 сакавіка абудзецца "Каляданы аліце" (наўрад ці хтосьці будзе спрачацца, што прытачванне гэтай стравы таксама стала ў славянаў нейкай традыцыяй). Але сустрэча, Алеся ПАЛЫНІС

Высокае неба над Высокай вадой

Талент, калі ён ёсць, праявіцца ў кожнай справе, да якой бы чалавек ні спрычынуўся. Ды усё ж людзей, якія былі б аднолькава паспяхоўнымі ў розных іспатках, не так ужо і шмат. Прынамсі, калі гаворка ідзе пра мастацкую творчасць. Не такі ўжо радкі выпадак, калі, скажам, графікі спрабуюць сцвердзіць сябе ў жыццёві ці нават у палітыцы. Гэтыя эксперыменты могуць быць двайлі іспаткамі, ды усё ж адчуваецца: нешта дамінуе, а штосьці ідзе "пад'верскай".

Выключэннем з гэтых правіла з'яўляецца творчасць Георгія Папалаўскага — вядзятая графіка, майстар астамі і тэстаж ж значнага жыцця. У гэтым жомна пераказанца на ягонай персанальнай выставе, якая праходзіць у Мастацкай галерэі Міхала Савіцкага.

Пётра ВАСІЛЕЎСЬКІ / Фота аўтара

Выстава фактычна з'яўляецца паласумаваннем творчага шляху Георгія Папалаўскага. Мастак пражыў 86 гадоў, пайшоўшы з жыцця ў 2017-м. Гэта выстава памяці, першая памяці ў тым, што яна адбываецца менавіта ў падарожжы экспазіцыі на якую ступень аб'юэцыі і разваж ражысёра спектакля Віталія Дуліна, якому была прапанаваная гэтая п'еса?

Георгій Папалаўскі. "Касманаўт сярод сялян".

Выставу складаюць лепшыя творы Георгія Папалаўскага — ад першых канцэптуальных самостойных работ учорашняга студэнта Беларускага тэатральна-мастацкага інстытута да прац, якія сталі нашай класікай і нацянальным культурніцкім брэндам. Экспазіцыя зроблена называючы яна выставе велімі пасуе. Для беларускага творцы былі блізімі Казахстан (на выставе прадстаўлены цудоўныя цыклі лінагравор 1960-х гадоў, прысвечаны гэтай зямлі, Індыя, Мексіка, Расія... Ён адначасова чалавек Суверэту і патрыёт сваёй зямлі.

"Асоль з Акапулька".

Высокае неба над Высокай вадой

На афішы выставы радок Барыса Пастэрніка "Даўжэй за век трымае доўжы." Праўда, імаг для каго гэтыя словы больш вядомыя як назва класічнага твора Чынгіза Айтматова. І беручы да ўвагі шырокае кола інтэрэсаў Георгія Папалаўскага і тэматычную панараму ягонай творчасці, яна выставе велімі пасуе. Для беларускага творцы былі блізімі Казахстан (на выставе прадстаўлены цудоўныя цыклі лінагравор 1960-х гадоў, прысвечаны гэтай зямлі, Індыя, Мексіка, Расія... Ён адначасова чалавек Суверэту і патрыёт сваёй зямлі.

Выставу складаюць лепшыя творы Георгія Папалаўскага — ад першых канцэптуальных самостойных работ учорашняга студэнта Беларускага тэатральна-мастацкага інстытута да прац, якія сталі нашай класікай і нацянальным культурніцкім брэндам. Экспазіцыя зроблена называючы яна выставе велімі пасуе. Для беларускага творцы былі блізімі Казахстан (на выставе прадстаўлены цудоўныя цыклі лінагравор 1960-х гадоў, прысвечаны гэтай зямлі, Індыя, Мексіка, Расія... Ён адначасова чалавек Суверэту і патрыёт сваёй зямлі.

Сімавалічнае. Па-першае, Георгій Георгіевіч і Міхал Андрэевіч з'яўляюцца (а паміж творцамі такога рангу прывязаны стаўняк — з'ява не такая і частая), а па-другое — пры ўсім непалавечнасцю характараў і почыркаў, і адначасова, і другому належыць называць важныя ролі ў становленні беларускай мастацкай школы.

Пакуль пастаноўка больш прываблівае шыкоўна гісторыяй вакол яе стварэння, чым творчай рэалізацыяй. Аднак, магчыма, праз спробы, гукакі, спатыканні беларускіх драматычных тэатраў дасягну таго, пра што апошнім часам столькі кажуць: стане дыскусійным, пошукам і актуальным для сучаснасці.

Лета — гэта час, у славянскай старажытнай традыцыі, прывесчаным войску, у прыватнасці, успамінам пра загінулых ваяроў. 20 лістапада выйдзе ў свет кніжка "Срэбная нітка" Святланы Ветравай. У кніжку ўключаны аўтарскія і цэлы шэраг тэматычных імпразаў.

Лета — гэта час, у славянскай старажытнай традыцыі, прывесчаным войску, у прыватнасці, успамінам пра загінулых ваяроў. 20 лістапада выйдзе ў свет кніжка "Срэбная нітка" Святланы Ветравай. У кніжку ўключаны аўтарскія і цэлы шэраг тэматычных імпразаў.

Мы, журналісты, паўсюль сімвалы шукаем ды азначэнні, што пачынаюцца са слова “самы”. Вельмі дакладна яны сутнасць распаведу перадаюць ды добра ўзмацняюць акцэнт у ключавых месцах артыкула. Вось таму і “палюем” на іх без стомы.

А ў Хоцімску гэтыя сімвалы з азначэннямі і шукаць не трэба: самі ў вочы кідаюцца.

У цэнтральным скверы летася з’явілася скульптура князёўны Хацім’і, якая, мяркуючы па паданнях, заснавала мястэчка, адраділа тут храм, арганізавала царкоўны хор, сама спявала і вельмі хацела, каб мясцовыя жыхары былі заможнымі ды шчаслівымі...

Яўген РАГІН, Мінск — Хоцімскі раён — Мінск / Фота аўтара

Трошкі воддаль — знакаміты Свята-Троіцкі храм, узведзены ў 1873 годзе. Менавіта на яго званіцы падчас Нацыянальнага фесту “Хоцімскія перазвоны” збіраюцца лепшыя званары краіны. Знаўцы сцвярджаюць, што ўвесну мясцовыя салаўі канкурэнцыі ўжо не вытрымліваюць і нервова свісваюць ад зайздрасці. Веру. Бо сам ледзь не выпаў з гасцінічнага акна ад радаснага замілавання з нагоды пераліўнага звону, што заклікаў да абедні.

А праз дарогу ад царквы — аглядае кола. Такім могуць пахваліцца толькі абласныя гарады ды сталіца, а ў раённых цэнтрах (пагатоў, такіх маленькіх, як Хоцімск са сваім насельніцтвам усяго ў шэсць з паловай тысяч жыхароў) сустрэкаць пакуль не даводзілася. Дарэчы, той атракцыён знаходзіцца на балансе аддзела ідэалагічнай работы, культуры і па справах моладзі і прыносіць за летні сезон неабліга грошы. Але справа не толькі ў іх.

Тут трэба ведаць нюансы раённага жыцця. “Вось ёсць у нас кола, якога нідзе больш у раённых цэнтрах няма, і мы гэтую адказнасць разумеем ды імкнемся ёй алпавадаць. Чаму ж вы такога кола не маеце і па сёння, няўжо слаба?” Пэўна, прыкладна такія словы трымае ў галаве кожны жыхар Хоцімска, але ніколі не скажа іх услых. Бо ганарыцца сваёй выключнасцю варты моўчкі.

Што яшчэ? Хоцімск — самы ўсходні і аддалены райцэнтр Беларусі, за гарадамі — ужо Смаленшчына. Кажуць, гарпасёлак — і самы чысты ў экалагічным плане. Па гэтай прычыне ў раёне рэалізуюцца некалькі праагнаўскіх праектаў: па рэнавацыі школьнага сада Бяседавіцкага сельсавета і па асвятленні аграгарадка Бярозкі лямпамі на сонечных батарэях... Але прыехаў я сюды па іншай прычыне: пасля таго, як даведаўся, што работнікі культуры прыдбалі за бюджэтныя сродкі навіюткі аўтаклуб. І гэта пры тым, што раён лічыцца бедным ды атрымлівае невялікія датацыі.

Чаго хацела Хацім’я...

Увасабленне ідэй

Хоцімшчына: паміж марай, явай і ўспамінам

І ВЕЧНЫ БАТЛ

Што павінна здарыцца, каб работа сферы рэгіянальнай культуры набыла новы штуршок? Трэба, каб начальнік аддзела ідэалагічнай работы, культуры і па справах моладзі падрыхтаваў сабе добрага наступніка, а сам стаў бы намеснікам старшыні райвыканкама па сацыялцы. Прыкладна такія змены адбыліся ў Хоцімску. Я быў тут гадоў восем таму. Аддзелам кіраваў Мікалай Хучаў. Цяпер ён — намеснік старшыні. Усё такі ж жывы, уладарны. Да пары яму сённяшні начальнік аддзела Аляксандр Цішчанка.

— Дык што, выжываем? — пытаюся ў абодвух.
— Не, — адказваюць, — жывём!

Я паездзіў па раёне і горадзе, паглядзеў, паслухаў. Вельмі сцісла пастараюся перадаць свае ўражанні.

Куды ідуць гэтыя людзі азылым налывчоркам, калі слізка, мокра, небяспечна? Адказ — на адной з афіш: “Музычны батл паміж фальклорнымі калектывамі “Пацеха” і “Быліна”. Першы — з РЦК, другі — гонар Трасцянскага СДК. Так, людзі спяваюцца на музычны рынг. Сярод усіх — Аляксандр Цішчанка з жонкай. Купляюць у касе білеты, заходзяць у залу. У гэтым таксама псіхалогія раённага жыцця, дзе ўсё і ўсё — навідавоку. Зробіш што не так — век не апраўдаецца.

Цішчанка робіць усё як трэба. Услед за ім —

На здымках:

1 На хоцімскіх скрыжаваннях.

2 Скульптурная вываа заснавальніцы Хоцімска князёўны Хацім’і, а побач — дырэктар цэнтралізаванай клубнай сістэмы Алена Прошкіна. Зборны вобраз Хацім’і абраны ўсенародным галасаваннем. Алена Віктараўна прыгожая сама па сабе.

3 Мікалай Хучаў — намеснік старшыні райвыканкама.

4 Ткачыха Таццяна Кавалёва без стомы крочыць па сваёй “ніткавай” дарозе жыцця.

5 З нашай апошняй сустрэчы Ніна Рагоўская значна памаладзела.

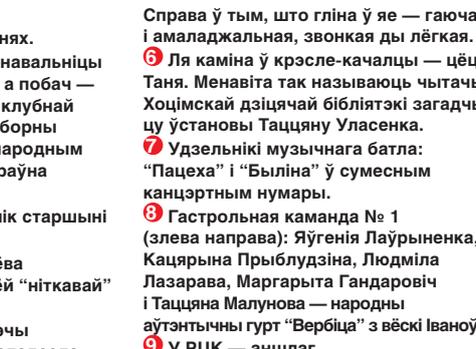
Справа ў тым, што гліна ў яе — гаючая і амаладжальная, звонкая ды лёгкая.

6 Ля каміна ў крэсле-качалцы — цёця Таня. Менавіта так называюць чытачы Хоцімскай дзіцячай бібліятэкі загадчыцу ўстановаў Таццяну Уласенка.

7 Удзелныкі музычнага батла: “Пацеха” і “Быліна” ў сумесным канцэртным нумары.

8 Гастрольная каманда № 1 (злева направа): Яўгенія Лаўрыненка, Кацярына Прыблудзіна, Людміла Лазарава, Маргарыта Гандаровіч і Таццяна Малунова — народны аўтэнтны гурт “Вербіца” з вёскі Іваноўка.

9 У РЦК — аншлаг.

астатнія. Добра відаць, што да платных імпрэзаў тут даўно прызвычаліся. У зале — аншлап. Рэжысура канцэрта — бездакорная. Якасць выканання — таксама. Пераможца вызначаецца па колькасці білетаў, што выкарыстоўваюцца як бюлетэні для галасавання публікі. На вуліцы пасія батлу толькі і размоў, што пра будучы рынг: “Хто, казалі, будзе выступаць у наступны раз?”

Вёска Іваноўка. Тут мадэратар усіх падзей і ў мясцовым СДК, і на гастролях фронтэ — народны аўтэнтчны турт “Вербіца”. Мы пілі з бабулямі гарбаты, спявалі пра казачэчку і няшчаснае беларускае каханне эпохі крыважэрнага прыгонніцтва (штосьці вельмі шмат такіх песень на Гомельшчыне ды Магілёўшчыне). Гучанне ў “Вербіцы” неверагоднае па ўрачыстай прыгажосці (неспецыяліст, таму наступны вобраз выкарыстаю: так у паводку хуткапылліна рака гучыць, магутна і насычана).

ПАХНЕ ДЗЁГЦЕМ

Што мне не спадабалася ў мястэчку і на раёне? Вельмі кепскае сцэнічнае святло, адсутнасць якаснай апаратуры, у тым ліку камп’ютарнай. І касцюмаў артыстычных, як я зразумеў, толькі па адным экзэмпляры. А бабулькі з “Вербіцы” самі свае мары агучылі:

— Мы шмат па Расіі гастралюем, нават да Арла дабіраліся. Але ў якіх умовах! У цеснае страшэннай (і касцюмы трэба везці, і інструменты, і дэкарацыі). Тое, што “Газель” прыдбалі — добра. Але ўсё ж не бусік для такіх вандроўкаў далніх патрэбны, а ладны аўтобус.

Заўвага больш чым сур’ёзная. Удзельніцы бачаць перспектыву сваёй дзейнасці. Яны надзвычай запатрабаваны на Смаленшчыне, дзе мастацкая самадзейнасць развітая не ў такіх маштабах, як у нас. І хацелі б выпраўляцца на гастролі з камфортам.

Як вырашыць усё тэа матэрыяльныя праблемы? Шкала, што культура раёна толькі падступаецца да наладжвання стасункаў з Еўрасаюзам. Бо, на мой погляд, выйсе — у практычнай дзейнасці экалагічнай скіраванасці. У тым ліку і ў фальклорнай спадчыне. Захаванне аўтэнтчнага мастацтва — урэшце, таксама адна са ступеняў экалогіі...

Пасля наведвання Бяседавіцкага СДК хачу вярнуцца да пачатку гэтага раздзела і параважача пра філасофію выхавання і філасофію жыцця. Бяседавіцкі клу-

бкі — як клубік. Я нават вылучыў бы яго ў шэраг лепшых. Хоць і дыскацэнае тут асвятленне, але вельмі неаблагод. Загалчык Вольга Сычова кажа, што прыдбалі яго за пазабуджэнны грошы. А потым распавяла пра лёс мясцовай сельскагаспадарчай арганізацыі. Ён настолькі незайздросны, што работнікі адміністрацыі той гаспадаркі, не маючы грошай на аплату канторы, змушаны арандаваць для сваёй працы частку клубнай сцэны, некалькі месцаў у зале і ў адным з кабінетаў. Шчыра прызнаюся, такога яшчэ не бачыў...

Калі я ўсведамляю перспектыву свайго развіцця, я жыю. Калі сілкуюся адно толькі ўспамінамі, я выжываю. Аспрэчце мяне, калі я памыляюся.

У КРЭСЛЕ ПАГУШКАЦА

Дзіцячая бібліятэка ў Хоцімску мне яшчэ ў мінулы раз вельмі спадабалася. У яскравым афармленні нічога да горшага не змянілася. Бачна, што парадак тут падтрымліваецца жалежны. Яшчэ ўтульнай стала. Загадчыца ўстаноў Таццяна Уласенка сваімі рукамі зрабіла каміні. Побач напачатку — крэсла-качалка. “Для лепшага чытача?” — пытаюся. — “Для любімага,” — адказвае Таццяна Ягораўна. І тлумачыць, што змоблі гэтую з асабістага дома перадала дырэктар ЦБС Юлія Лобава — і сама вялікая аматарка чытання.

Мы прыходзім з Таццянай Уласенка да высновы, што кніжны палон — садовы палон. Але не ўсе нашы выдавецтвы гатовы да шчыльнага ўзаемадзеяння з глыбінкай. Есць у Хоцімскай дзіцячай бібліятэцы зона чытацкай творчай самарэалізацыі. А вось літаратуры спецыяльнай, якая вучыла б дзіця крытычна разважаць, на вялікі жаль, не стае. Калі і ёсць, дык у асноўным — расійскай вытворчасці, бяжэная і зроблена без належнай выдумкі.

У Іваноўскай сельскай бібліятэцы рэй вядзе Анжэліка Цвердаглебава. Вельмі сціплая жанчына. Хваліцца не любіць. Але бачна, што ўкладзе ў сваю прафесію ўсё. Самае дарагое для яе — калекцыю лялек свету — яна захоўвае ў бібліятэцы. Вакол гэтага і круціцца ўся бібліятэчная справа, кветы, віктарыны ды многае іншае. А вось выхад у інтэрнэт няма.

Інавацыямі славіцца і сельская бібліятэка аграгарадка Бяседавічы. Кіруе тут справамі Аляксандра Хрупакова. З 2011 года ўстанова называецца “Бібліятэкай флары і фаўны”. Генеральны кірунак, вядома, экалагічны. Тут сабраны ўсё, што тычыцца жы-

вельнага і расліннага свету нашай краіны і не толькі.

Заўвага ў мяне, бадай, адзіная: пабольш бы дзяўчатам смеласці ў стасунках з заезджымі журналістамі.

ДАРОГА ЖЫЦЦЯ

Шмат зменаў адбылося і ў шпартным раскладзе Хоцімскага раённага дома рамёстваў. Прышоўшы новы кіраўнік — Вольга Каўтунова. І гэты у яе — мора. Асобныя перасталі быць перспектывай, бо зрабіліся частку клубнай сцэны, адышоў ва ўласнасць РДР і другі паверх старасвецкага будынка, дзе раней займаліся асобныя класы дзіцячай школы мастацтваў. Цяпер тут арганізуюцца галерыя. З новых набыткаў — і разбяр па дрэве Андрэй Зубрыцкі. Разам з Каўтуновай ён задумаў абсталяваць пад майстэрню дрэвапрацоўкі іokalны паверх. А для таго, каб займець камплект станкоў, вырашана прапанаваць Еўрасаюзу праект развіцця разбярства, якое калісьці было на Хоцімшчыне адным з вядучых умельстваў. Словам, лёд крануўся! Есць каму і парадам кіраваць.

Астатніх рамеснікаў памятаю з мінулай камандзіроўкі. Вось іхняе красамоўства — ды бібліятэкаркам бы! Перавага майстроў-металдыстаў у тым, што яны яшчэ і педагогі. Я нават больш бы сказаў: філосафы! Ткачыха Таццяна Кавалёва кажа:

— Усё жыццё бяжыць перад вачыма па краснае дарогі з нітка. А гэта ж дарога жыцця майго! І хто скажа, глянючы на маё ткацтва, што жыццё тое — сумнае ды непрыгожае? Таму гэтаму цуду і іншых навучыць стараюся!

Вось такая філосафія. І заўважце, філосафія не тужлівага выхавання, а стваральнага жыцця. А вось меркаванне кераміста і мастака Ніны Рагоўскай:

— Нават раней на працу прыходжу, каб сваім калегам не перашкаджаць шумам ганчарнага круга. Кожны рамеснік у нас — асоба. Яму, каб ісціну зразумець і да працы прыступіць, пабыць сам-насам неабходна.

Я пагадзіўся з кіраўніцтвам: перспектыва ў РДР — дай Бог якая. І справа не толькі ў тым, што і як прадаецца ў сучаснай краме (кажуць, расіяне раз-пораз літаральна спустошваюць яе). Мала хто са знаўцаў у краіне даводзіў мне, што раённы дом рамёствам з цягам часу павінен арганічна пераўтварыцца ў... Давайце захаваем інтрыгу да канца артыкула. Як падаецца, гэта будзе пераканаўчай кропкай у сённяшнім расповедзе пра культуру Хоцімшчыны. Што будзе заўтра, пакажа час.

Знаёмцеся!

Бяседы на Беларускай

Выпадковы госьць мястэчка, гэтак жа выпадкова патрапіўшы напрыканцы дня на вуліцу Беларускай, не абы-як здзіўціца. Што гэта? Пасярод дарогі вогнішча, вакол яго людзі, на асветленых промнямі тварах — увага і засяроджанасць, калі яны слухаюць, азарт і дзёрзкасць, калі спрачаюцца з самым галоўным тут чалавекам. Калі з самым галоўным можна спрачацца і не баяцца вынікаў, дык ці не шчасце гэта? Пра шчасце мы яшчэ пагаворым. Цяпер важна данесці чытачу, што за вуліца і што за галоўны чалавек.

Галоўны рэжысёр Хоцімскага РДК і кіраўнік народнага тэатра “Прамень” Таццяна Паседзька. Жанчына-загадка, жанчына-летуценніца. І дыктатар на сцэне.

Беларуская — зусім не вуліца, а маленькі тупік, які летам зарастае духмянай травой. Своеасаблівы апендыкс у забудове ля мясцовага ільнозавода. Гэткая стрып-артывая асабліваць райцэнтраўскага нязмушанага стасункавання... А пальмяны чалавек — Таццяна Паседзька, жыхар Беларускай ды двойчы рэжысёр: і Хоцімскага РДК, і народнага тэатра “Прамень”. І, на вялікім рахунку, не вакол агменю збіраюцца ахвотныя, а вакол Таццяны Васільеўны.

І пра што не пачыналі б гаварыць, усё ўрэшце зводзіцца да тэатра. У сябе і вакол сябе. Мы ж ужо ведаем, што свет — тэатр, а людзі ў ім — акцёры. Вось з таго моманту ўсё і доўжыцца. На Беларускай — у тым ліку, Тупічок няскончаных п’ес. Легнія тэатральныя школы. Зрэшты, і ўзімку можна вогнішча на Беларускай заўважыць.

Рэжысёры — людзі нестандартныя. Ці мо надварот: рэжысёры — норма, астатнія ж — выключэнне з правілаў? Вось і шчыруюць, імкнучыся да ідэалу. Абгаворанае па-

крысе пераўтвараецца ў сцэнарый, а той — у паставоўку. Самымі першымі спектаклямі былі “Сказ пра стральца...” Філатова, “Прымакі” Купалы.

А потым з’явіўся свой нязменны сцэнарыст — Аляксандр Аляксандрын (дарэчы, сябра рэжысёра і паэта з РДР Андрэй Зубрыцкага). Піша пакуль па-руску, Паседзька без праблем перакладае на родную. Матэрыял ён пачаў браць з мясцовага жыцця, спрабуючы выходзіць на тэмы высокай маральнасці, звяртаючы ўвагу і на драматызм, і на камічнасць сітуацыі.

Паседзька — дыктатар. Іншадумства на сцэне не дапускае, вгае толькі разумныя імправізацыі. За спінай у яе — рэжысёрская адукцыя, атрыманая ў ўніверсітэце культуры і мастацтваў, немалы стаж працы. Яна даўно зразумела, што найкляма вельмі шмат “прафесійных” рэжысёраў, якія не стамляюцца даваць парадзі, а яе справа — гэтыя парадзі выслухоўваць, адбраць слушныя (з’ява даволі рэдка), не звяртаць увагі на кепскія. І так — з дня ў дзень, з года ў год.

Так выпрацоўваецца стрэсаўстойлівасць, так загартоўваецца характар чалавека, які канцэнтруе вакол сябе таленты і максімальна загружае іх працай.

Засірэніце на агеньчык Беларускай. Захварэйце тэатрам. Зразумейце, у чым ваша шчасце.

Р. С. Шаноўная Таццяна Васільеўна, зрэжысіруйце мне свята. Асабістае. Штосьці яго паціху паменела. Шкала. Я гатовы на любы мізансцэны, толькі каб не было пакутліва горка за марна патрачаны час. Зрэжысіруйце, вы можаце. Сцэнаграфія, касцюмы і шчаслівыя твары наўкола — за кошт замойчыка.

Замест заканчэння

Рамесніцкая школа? Чаму б і не!

Будынак Хоцімскага дома рамёстваў калісьці належаў рамесніку Гутнеру, які, кажуць, быў не толькі вярочачым спраў майстрам, але і фундатарам многіх творчых пачынаў. Рамесніцкай школе тут — самае месца.

“Сфагнум” — гэта сёння ўжо не толькі раман Віктара Марціновіча, але і кінапраект знаных дакументалістаў Віктара АСЛЮКА і Вольгі ДАШУК. Навіна пра тое, што сябра Еўрапейскай акадэміі пітчынгуе ігравое кіно па матыве творы беларускага пісьменніка на Міжнародным кінафестывалі ў Котбусе, абляцела кінакалы яшчэ напрыканцы мінулага года. Сёння “Сфагнум” мае ўсе шанцы атрымаць уважальнае на кінастудый “Беларусьфільм”, пазначыўшы пэўныя зрухі ў падыходах да вытворчасці беларускага кіно. Зрэшты, пакулы праект толькі на стадыі распрацоўкі рэжысёрскага сцэнарыя, і казачь пра запуск яшчэ зарана. Распачаўшы гутарку на пазітыўнай наче, мы неўзабаве выйшлі на шэраг хваравітых пытанняў — як у дзейных умовах рабіць кіно ў кааперацыі? Сімптаматычна, што пра многія агучаныя тытулаванымі кінематаграфістамі праблемы сёння кажуць і маладыя рэжысёры.

Віктар і Вольга разам з прадзюсарам Валерыем Дзмітрачэнкам на рабочай сустрэчы ў Котбусе.

Багна як містычная сіла

Дар'я АМЯЛЬКОВІЧ

— Прызнацца, калі я ўпершыню пачула, што вы будзеце пітчынгавацца ў Котбусе, не дала веры. Але потым прыехала на кінафестывалі і ўбачыла ваша выступленне на свае вочы...

Віктар: Прычым нас узялі толькі па пашыранай заяўцы, паўнаватраснага сцэнарыя не было. Абралі са 150 праектаў. У іншых умовах гэта можна было б лічыць поспехам.

— Гэта першы ваш удзел у пітчынгу ігравага кіно?

Вольга: Так. Аднак у нас вялікі досвед пітчынгаў на форумах дакументальнага кіно. І цікава было паспрабаваць — наколькі моцна яны адрозніваюцца: ігры і дакументальныя. Плюс мы не першы раз у Котбусе: некалькі гадоў таму на фестывалі ладзілася рэтрэспектыва Віктара, потым не раз бывалі ў якасці гасцей. Але вольга паспрабавалі паўдзельнічаць у ролі прамоўтараў новага праекта. І што магу сказаць? Дакументальныя пітчынгі больш напружаныя, з публічным абмеркаваннем пасля выступлення. Там лёс фільма вырашаецца фактычна тут жа. Што да ігравага кіно, там, як правіла, патрэбныя большыя сродкі, таму і працэс пошукаў занятага.

— І які вынік вашага пітчынгу ў Котбусе?

— Была цікавасць некалькіх дыстрыб'ютараў з Францыі і Германіі, але самае каштоўнае, што з канкрэтнымі прапановамі аб супрацоўніцтве да нас звярнуліся прадзюсары з Германіі, Польшчы і Украіны. І іх прапановы да гэтай пары застаюцца ў сіле.

— Гэта выдатны вынік, вішню! Але не магу ўстрымацца ад пытання: чаму вы ўзяліся за такі матэрыял? Чаму ігравае кіно? Падчас прэзентацыі вы казалі пра рэалістычны манеру здымак будучай карціны. Але

літаратурнай аснове ўласцівыя фантазіянасць, дынаміка, яна нібыта супраціўляецца гэтаму падыходу...

Віктар: Так, супраціўляецца. Але гэта не значыць, што наш метад няправільны. Нас прывабіла ў творы Віктара метафара балота, багны — як містычнай, няпростай тэрыторыі. А таксама трансфармацыя, якую спазнаюць даволі простыя героі, сутыкаючыся з непадуладнай іх разуменню прасторай. Безумоўна, гэта цікавая і складаная задача — рабіць фантастычную гісторыю ў падкрэслена рэалістычным стылі. Але чаму не?

— Вядомы дакументаліст Дзіга Вергаў марыў здымаць дзіцячыя казкі. Вы — як Дзіга Вергаў?

Віктар: Вядома, не, але мне таксама хочацца паспрабаваць рабіць сваю “казку”. Зайсці на тэрыторыю ігравага кіно. Часам прыходзяць такія думкі, што як рэжысёр ты пачынаеш паўтараць: ходзіш па адных і тых жа сцэжах. А тут — спроба выйсці ў нязручную для сябе зону, у пэўным сэнсе, рызыкнучы. Тым больш, Віктар ухажуў у сваім творы цікавыя мне рэчы, і хочацца пэўным чынам іх раскрыць.

— Вашы патэнцыйныя партнёры рэагавалі менавіта на гэта? На таямніцы багны?

Вольга: Мы самі не чакалі такой зацікаўленасці менавіта фантастычнай часткай сюжэта. Падчас пітчынгу мы закралі і сацыяльны бок гісторыі, але большасць партнёраў былі прывабленыя як раз містыкай балота. Гэта незапананая стыхія. У нас нават быліся: а што такое сфагнум? То бок, для людзей гэта цікава і незвычайна. Прафесіяналы ўбачылі працягальнасць гісторыі.

— Выдатна, што вы рызыкнучы. Якім чынам зараз будзе складвацца кааперацыя?

Віктар: Вось тут і пачынаюцца праблемы. Бо

механізмы кааперацыі на ўзроўні супрацоўніцтва міжнародных партнёраў у нас не распрацаваныя. І сённяшнія нашы дамоўленасці, атрымоўваецца, завялі ў паветры — невядома, што будзе далей.

Вольга: Справа ў тым, што дзеля таго, каб мы маглі заключыць дамовы з зацікаўленымі партнёрамі, у нас ужо павінна быць

Падчас пітчынгу на Connecting Cottbus.

пэўная сума, працэнт ад бюджэту праекта, забяспечаны беларускімі бокам. А адкуль нам яго ўзяць? Так, мы можам падаць заяўку на рэспубліканскі конкурс кінапраектаў, але тэрміны яго правядзення пакулы невядомыя. Ці будуць за межамі інвестары чакаць? І што калі “Сфагнум” на конкурсе не знойдзе падтрымкі?

— Аднаведна, вам трэба шукаць фінансаванне з боку?

Віктар: Але гэта не рашэнне. Спраба рызыкнучы і выйсці на новыя рынкі, здавалася б, аказалася паспяховай, але няма распрацаванага механізма, які потым выкарыстоўваць тыя магчымасці. Гэта няправільна, што яны сыходзяць у пысок. І з такой сітуацыяй сутыкаюцца многія беларускія кінематаграфісты, якія спрабуюць штосці зрабіць. Пры гэтым сёння на кінастудыі ўсё часцей уздымаюцца пытанні: чым можам зацікавіць глабальную аўдыторыю, куды прадаваць сваё кіно. Вось, калі ласка — намацаліся патэнцыйныя каналы

Фота багны Віктара Мальшчыца як візуальны “трыгер” праекта.

абходны новыя захады. Кінафонд, кінацэнтр... я не ведаю, як гэта будзе называцца, але такая інстытуцыя патрэбная. І наш удзел у пітчынгу толькі пераканаў у гэтым. Калі мы хочам, каб беларускае кіно ведалі, некаторыя практычныя павінны праходзіць пітчынгі. Тады будзе перспектыва пракату ў розных краінах і паказаў на фестывалі.

— Пачаўшы з размовы пра канкрэтную стужку, мы выйшлі на куды больш глабальную тэму: стратэгію развіцця беларускай кінаіндустрыі...

Віктар: Бяда нашага кінематографа акурат у тым, што ён да гэтай пары не стаў на індустрыяльныя рэйкі. А так звае “малакарцінне” толькі спаралжае стагнацыю ў кіно. Чаму нельга даць дзесяці маладым рэжысёрам рабіць па адной кароткаметражнай стужцы?

— Сёння на кінастудыі ёсць такая форма як кінаальманах, што дае магчымасць правяць сябе моладзі.

Віктар: Так, і гэта нядрэнна. Але, на маю думку, не трэба рабіць маладым рэжысёрам тэматычнае абмежаванне. Няхай пра што хочунь, пра тое і здымаюць. І трэба запускаяць не тры кароткаметражныя стужкі ў год, а 10 — 15. Бо з большай колькасці можна абіраць лепшых і даручаць ім поўны метр. Тое самае і з дакументальным кіно. Не дзесяць стужак за

год — а 25 — 30. І без тэматычных абмежаванняў, без гэтых рэк, з якіх нельга з’ехаць ні ўправа, ні ўлева. Маё меркаванне швёрдае: толькі з колькасці вырасце якасць. У Іране яшчэ 15 гадоў таму здымалася больш за 700 кароткаметражных фільмаў у год. Уявіце сабе! Тое, што ў іх здымаецца так многа фільмаў, прычына поспехаў іранскага кіно ў свеце.

— Але вам адразу могуць заяць: а хто тыя аўтары, каму можна даручыць хача б кароткі метр? Шці ёсць яны?

Віктар: Вядома, ёсць. А калі мы такім чынам

будзем разважаць, дык увогуле, сутыкнемся з сітуацыяй, калі на змену сталаму пакаленню кінематаграфістаў так ніхто і не прыйдзе. У ігравым, у дакументальным, у анімацыйным кіно. Абудзецца страта школы. Калі не даваць здымаць, не ствараць адпаведны асяродак, дзе адзін вучыцца ў іншага, то ніхто ніколі і не з’явіцца.

Кіно, падкрэсла — справа, калектыўная. Гэта і тэхніка, гэта прафесіяналы сярэдняга звяна, што вельмі важна, і таленавітыя аўтары. Стварыце ім магчымасць рэалізоўваць свае амбіцыі ў нашай краіне, а не за мяжой.

— Але наша краіна не такая багатая, каб аплочваць чыесці амбіцыі.

Віктар: Згодны. Але яна не такая і багатая, каб раскідвацца сваімі талентамі. Таму таксама і патрэбна кааперацыя. І не з буйнымі кінадзяржавамі, якой з’яўляецца, скажам, Расія, а з такімі ж невялікімі краінамі як і мы — Фінляндыя, Латвія, Літва.

— Вы распавялі пра канкрэтную стужку, але не закралі, уласна, стратэгію развіцця.

Віктар: Мае глыбокае перакананне, што нам трэба здымаць і на нацыянальных тэмы, і на глабальныя. Так званая гібрідная мадэль кінематаграфіі. Мы яшчэ не знялі свайго “Сымона-музыку”, “Новай зямлі”, не экранізавалі столькі твораў Караткевіча, няма ў нас да гэтай пары і фільма пра Освальда. Шмат чаго няма... Добра, не атрымліваецца кааперавацца, дык давайце здымаць кіно для беларусаў. Толькі шчыра, сучаснай кінамовай, не ўтойваючы канфліктаў. І я ўпэўнены, што калі будзе такое кіно, мы станем цікавым свету. І гэта не парадокс.

Александровская згадзілася ўзяцца за ролю толькі пры той умове, што, калі раптам ёй будзе складана працаваць альбо голас не загучыць, яна зможа адмовіцца. Але праца работы і сама постаць герані захпілі яе.

— І сумленая, і чыстая, — характарызувала яна іспанку. — Гэтая асноўная лінія засталася ў маёй трактоўцы вобраза і цяпер. Кармэн кажа, а не пераходзіць ад аднаго да другога. Але, кахаючы ўсёй сваёй сутнасцю, яна і ў адказ патрабуе і чакае такога ж самаадданнага кахання. У Хазэ яна яго не знаходзіць і пакутуе ад гэтага. Ці правільна я трактую гэты

тар Вялікага тэатра Нінэль АНДРОНАВА не раз мела радасць стасавацца са знакаміташю.

— **Нінэль Васільеўна, што вы ўзгадваеце адразу, калі чуеце прозвішча — Александровская?**

— Ведаеце, першым чамусці я прыгадала, як у 1955 годзе мы разам (опера і балетная трупы тэатра — “К”) ездзілі ў Маскву, дзе праходзіла другая дэкада беларускага мастацтва. Наш тэатр вазіў тулы балет “Салавей” Міхаіла Крошнэра, у якім я танчыла, і оперу “Дзяўчына з Палесся” Яўгена Цікоцкага, дзе Ларыса Пампееўна выконвала галоўную

менавіта так, як гэта рабілі ў той час. Праз такія дэталі яна заўсёды адпавядала сваім партыям і трапіла ў вобраз. Гэта галоўнае, як мне здаецца. Скажу шчыра, мяне дзівіла, што яна заўсёды выглядала стэльна.

— **Якія рысы яе характару вы запамінілі?**

— Па-першае, яна была вельмі прастай і добрай. Ведаеце, калі праходзіла ў тэатры міма нас, не было такога, каб мы “ахалі” і “вохалі”. Мы ведалі, што ідзе яна — Ларыса Александровская. Заўсёды радавалася сустрэчы з ёй, бо яна была вельмі ветлівая і таварыская. Была сама сабою! Па-другое, не магу

няна парты! Нягледзячы на тое, што я і без таго амаль жыла ў тэатры, час на гэта знаходзіла. Бо немагчыма было не пайсці. На жаль, словамі не перакажаш, як яна валодала сваім голасам і паводзіла сябе на сцэне... Чамусці яшчэ ўзгадала, як мы малымі хаваліся за крэслы ў тэатры перад спектаклем, каб нас не знайшлі. І вельмі часта спалі ў кулісах (у *сміхаецца*).

— **Ці давяліся вам сутыкнуцца з Александровскай па працы?**

— Так, вельмі часта. Памятаю, што яна добра адносілася да дзяцей. Заўсёды казалі: “Ой, мае вы харо-

“Кармэн” з блакітнымі вачыма

Самай вядомай беларускай Кармэн — Ларыса Александровская — 15 лютага споўнілася 6 115 гадоў. Менавіта з гэтай нагоды ўвечары 19 лютага на сцэне Вялікага тэатра Беларусі — неўміручая класіка Жоржа Бізэ. А непасрэдна перад спектаклем, на другім паверсе, каля Камернай залы, якая носіць імя прымадонны, адкрыецца выстава “Адзін дзень з Ларысай Пампееўнай”. Там можна будзе ўбачыць унікальныя фотаздымкі, праграмы, афішы, касцюмы, аксесуары, асабістыя рэчы артысткі: напрыклад, яе патэфон і туалетны столік.

У вобразе Яраслаўны ў “Князі Ігары”.

Любаша ў “Царскай нявесце”.

Сцэна з оперы “Кармэн” (1933 год).

Унікальнасць спявачкі вызначалася яе дзівосным, ад прыроды пастаўленым, голасам. Яна магла выконваць рэпертуар, прызначаны не толькі для сапрана, але і для мецца-сапрана. Сваю кар’еру Ларыса Пампееўна распачала ў паўпрафесійных калектывах, і яны прывялі яе да вялікай сцэны. Дарэчы, першай операй, якую ўбачыла спявачка, была “Снягурка” Мікалая Рымскага-Корсакава. Пасля гэтага мары пра вакальную кар’еру на час яе пакінула. Агаломшаная ўражаннямі, яна сказала: “Нельга хацець апусціць сонца на зямлю або дастаць з вады адлюстраванне”.

Але нягледзячы на гэта, сцэна дачакалася Ларысу Александровскую. Здаецца, што яна выканала ўвесь рэпертуар для сапрана і мецца-сапрана ў беларускім тэатры. Першай яе партыяй была Маргарыта з оперы “Файст” Шарля Гуно. Не-

магчыма не прыгадаць хаця б самыя ярковыя яе вобразы — Тацыяны і Лізы ў “Яўгене Анегіне” і “Пікавай даме” Пятра Чайкоўскага, Любашы ў “Царскай нявесце” Мікалая Рымскага-Корсакава, Аксінні ў “Ціхім done” Івана Дзяржынскага, Яраслаўны ў “Князі Ігары” Аляксандра Барадзіна, Алесі ў аднайменнай оперы Яўгена Цікоцкага...

Але ў гісторыю тэатра яе імя ўвайшло менавіта пад зоркай “Кармэн”, партыя якой была візюўкай спявачкі. Менавіта гэтай операй Жоржа Бізэ ў 1933 годзе афіцыйна адкрыўся Вялікі тэатр Беларусі. Першапачаткова

вобраз, не ведаю. Але я спяваю сваю Кармэн шчыра.

Спявачка стварыла свой непаўторны вобраз Кармэн, які скараў публіку не адно дзесяцігоддзе. Акрамя оперных партый, Александровская была і непераўздызнай выканальніцай беларускіх народных і аўтарскіх песень.

“ЗДАВАЛАСЯ, ШТО ЯНА МОЖА УСЁ”

Сёння вельмі складана знайсці чалавека, які б ведаў Александровскую асабіста — надаг шмаг ужо праішло часу. Але ж удача мне пасміхнулася. У мінусым балерына, а цяпер адміністра-

партыю Алесі. Я з цеплынёй узгадваю гэты час! Аб ім таксама мне нагадваюць медаль, якія ў 1955 годзе нам з мужам (народным артыстам Беларусі Валерыем Міронавым — “К”) і Александровскай уручылі ў Маскве.

— **Што вас найбольш прываблівала ў спявачцы?**

— Калі яна, напрыклад, выконвала партыю Кармэн, то ў яе прычоска заўсёды была на 100 працэнтаў! Мне падабалася, што яна накручвала сабе валасы, а наверх, на самую макуку, чапляла чырвоную ружу. А калі спявала партыю Алесі ў “Дзяўчыне з Палесся”, то хустка ў яе на галаве была завязана

не ўзгадваць, што Александровская была па-вар’яшчу строгай у дачыненні да сябе самой. А яшчэ варта згадаць, што яна з’яўлялася грамадскім дзеячам. Ларыса Пампееўна магла ўвайсці куды заўгодна, з якім заўгодна пытаннем — і, галоўнае, вярнуцца з вынікам, прычым менавіта з тым, які ёй быў патрэбны. І вось тут мне заўсёды здавалася, што яна сапраўды можа ўсё!

— **Ці хапала вам часу, каб паглядзець, напрыклад, оперу, дзе спявала знакамітая спявачка?**

— Я больш вам скажу — пераглядзела ўсе оперы, у якіх яна выконвала галоў-

шыя! Для маленькіх Александровская была, здаецца, другой матуляй... Пасля Вялікай Айчыннай вайны Ларыса Пампееўна вярнулася на вялікую сцэну. А потым стала галоўным рэжысёрам тэатра. Яна, напрыклад, паставіла оперу “Аїда” Джузэпэ Вердзі, а мне даверыла выконваць у ёй галоўную балетную партыю. У Александровскай-рэжысёра была свая асаблівасць: яна ставіла спектаклі без аніякіх паперак. Вы можаце сабе гэта ўявіць?! У яе была феноменальная памяць.

— **З якімі пацучыямі ўзгадваеце той час?**

— Ведаеце, у мяне толькі самыя шчырыя і цёплыя ўспаміны, я заўжды ахвотна вяртаюся ў той час, калі была зусім юнай, а Александровская — зоркай! І не ў тым сэнсе, які ў апошні час усе прывыклі ўкладваць у гэтае слова. Зоркай — значыць вялікай! Для многіх яна была эталонам. І застаецца ім і сёння.

Усёго за час працы на пасадзе галоўнага рэжысёра Александровская паставіла 15 опер. За алзін год ёй удалася выпускаць па два прэм’ьерныя спектаклі. А “Аїда”, дарэчы, праіснавала ў рэпертуары Вялікага да 2008 года.

Ларыса Александровская была ініцыятарам стварэння і старшынёй Беларускага тэатральнага таварыства. Пра яе напісаныя кнігі і знятыя фільмы. Менавіта Александровская ў 1935 годзе абрала ў самым сэрцы Мінска на Траецкай гары месца для ўзвядзення будынка Вялікага тэатра оперы і балета. Нягледзячы на час, яе імя заўсёды гучыць у тэатры. І будзе гучаць далей!

Іна КОРСАК
Фота прадастаўлены
Нацыянальным
акадэмічным Вялікім
тэатрам оперы і балета РБ

(Працяг. Пачатак у № 6.)

ПАДСКАРБІЙ ТРЫБУНАЛА

У тым самым 1759 годзе Міхала Валадковіча абіраюць дэпутатам Галоўнага Трыбунала ВКЛ ад Наваградскага ваяводства. Разам з тым, ён атрымлівае і далёка нешараговую пасаду трыбунальскага падскарбія — чалавека, які адказваў за фінансы. Але прадстаўнікі радзівілаўскай партыі ў Трыбунале апынуліся ў меншасці. Таму на прыхільныя для сябе судовыя выракі ёй разлічваць не выпадала.

Адной са справаў, якую разглядаў Трыбунал, быў зацяжны канфлікт Юзафа Валадковіча з пакрыўджаным Яццінічам. Саму ідэю выступіць на Трыбунале супраць Валадковіча Яццінічу мог падказаць будучы падканцлер ВКЛ Антоні Пшадззецкі, які здавён меў ад гэтага роду непрыемнасці. Праўда гэта ці выдумка тых, хто пазней спрабаваў знайсці нейкую логіку ў падзеях 1760 года, таксама невядома.

Найбольш падрабязна гісторыя Міхала Валадковіча апісаная гісторыкам з наваградскімі каранямі Эдвардам Катлубаём. У 1857 годзе ў Вільні выйшла ягоная праца “Нявжвская галерэя партрэтаў Радзівілаў”. Заснаваная на архіве магнатаў, яна згадвае вельмі шмат дэталей, якія не прывёў нават радзівілаўскі агент Марцін Матушэвіч. А менавіта яго дыярышчу стаў для большасці пісьменнікаў асноўнай крыніцай, з якой яны чэрпалі натхненне, апісваючы гэты падзеі.

СВАВОЛЬСТВА ЯК ЛАД ЖЫЦЦЯ

Як вядома, нормай паводзінаў сапраўднага шляхціца ў тыя часы, была ўмоўная формула “чым горш, тым лепш” (або “баіцца — значыць паважаць”). Яшчэ трэба было зрабіць выбар, з кім з “моцных гэтага свету” ў ВКЛ ты звязаш сваё жыццё. Зарада патронну магла мець вельмі цяжкі наступствы. Застацца “незалежным назіральнікам” у бесперапыннай грамадзянскай вайне было немагчыма. Нават сяляне апынуліся ўцягнутымі ў канфлікт. Магчыма, яго водгулле засталася і да нашага часу, стаўшы прычынай варажачы паміж асобнымі вёскамі, якая часам яшчэ сустракаецца. Сур’ёзны і абрунтаваны прысуд таму змрочнаму часу анархіі змясціў у сваім нарысе звычайны шляхціч ў Польшчы і Літве (1898) гісторык з Меншчыны Аляксандр Ельскі.

Вось і Міхал Валадковіч мусіў апраўдваць высокі давер Пане Каханку.

Абраны дэпутатам, ён яшчэ падчас Віленскай кадэцкай трыбунала, якая распачалася ў 1759 годзе, адзначыўся рознымі эксцэсамі. Фактычна, сваімі справамі ён не займаўся, увесь час сноўдаючыся з сябрамі па віленскіх вуліцах, не даючы спакою месцічам. Праўда, сыйшло яму тое з рук.

У пачатку лютага Трыбунал распачаў сваю працу ў Менску. Яго маршалак Міхал Сапег, нібыта маючы хатні клопат (!), перадаў маршальскае жазло віцэ-маршалаку Міхалу Марыконе, а сам выехаў у свой маёнтак.

Апынуўшыся ў родным Менску, Валадковіч, які і так пачуваўся гэтак рыцарам без страху і дакору, бо заўсёды меў падтрымку сына самага ўплывовага магната, цалкам адключыў тармазы. Маючы да Марыконе справядліваю антыпатыю як да прадстаўніка варожага лагера Чартарыскіх, а таксама як да “замежніка” — віцэ-маршалак меў карані ў сонечнай Італіі, а Валадковічы былі соллю зямлі беларускай — малады падскарбі даў волю пачуццям.

І лютага ў сядзібе Валадковічаў (верагодна, на месцы сённяшняга Палаца Рэспублікі) быў наладжаны шыкоўны абед для запрошаных трыбунальскіх калегаў. Кажуць, што такім чынам Міхал хацеў схіліць шалі песпеху ў вырашэнні братавай справы. Калегі ад’ехалі на пасяджэнне, а Валадковіч з бліжэйшымі сябрамі працягнуў баяванне. У зале Трыбунала ён з’явіўся толькі надвечаркам, умоцнены віном і ў аж занадта добрым настроі.

Наконт таго, дзе маглі адбыцца пасяджэнні Трыбунала, існуе некалькі версій. Адна з іх кажа пра палац, які неўзабаве будзе прыналежаць Пшадззецкім (цяпер там галерэя Леаніда Шчамялёва), другая — пра будынак менскага гродскага суда на старым замку.

Выхапіўшы шаблю, Валадковіч падскочыў да месца маршалака, дзе сядзелі дэпутаты троіцкі Францішак Рамановіч і віленскі Міхал Шумскі. Але ўбачыўшы, што Марыконе там няма, адправіўся яго шукаць і знайшоў пры канцэлярскім стале. Затым пачаў патрабаваць, каб той даў загад музыкам трыбунальскай варты прыйсці і ажывіць перапынак у справаводстве гукамі бубнаў і флейтаў. Такое раней здаралася. Але Марыконе не звярнуў увагі на патрабаванні Валадковіча ды яшчэ дадаў, што гэта “гультайскае звычай”. Валадковіч, убачыўшы, што віцэ-маршалак гуляў у пяроўе ў карты на грошы, слухна заўважыў, што “гульня ў карты —

“Злачынства і пакаранне” літвіна

Частка II.
З шабляй у руках

У гэтым будынку, магчыма, і разыгралася драма.

шулерская справа”. Пасля чаго з усяго маху трэснуў па стале шабляй, якая апусцілася зусім блізка ад рукі Марыконе. Апошні падхапіў і спехам адскочыў у бок, падумаўшы, што калі не раздражняць шаленца, той хутка супакоіцца.

Але дух Бахуса і Шалу патрабаваў выйсця. Валадковіч схопіў абрус, якім быў накрыты стол, змахнуў яго разам з грашыма і картамі, а потым накінуў на Марыконе і падрыхтаваўся да нападу на бяззбройнага маршалака. Гэта ўбачыў лідскі дэпутат Юзаф Длускі і паспеў схопіць Валадковіча за кунтуш, выпадкова атрымаўшы пры гэтым шабляй па руцэ.

Адносна таго, наколькі сур’ёзнай была атрыманая рана, версіі даследчыкаў разыходзяцца. Катлубай пісаў пра “да косці”, а Матушэвіч сцвярджаў, што тая драпіна загінула ўжо праз суткі.

Длускі кінуўся наўцёкі, бо таксама не меў зброі. Загнаны Валадковічам у кут, ён бы, пэўна, страціў жыццё, калі б на гэты раз у бойку не рынуўся сам Марыконе. Выкруціўшы руку Валадковічу, ён выбіў шаблю, якую падабраў Талэвуш Рэйтэн — ён знаходзіўся побач. Абяззброены, Валадковіч вокамненна супакоіўся. Але калі Длускі пачаў жаліцца на рану, Міхала зноў аха-

піў шал і ён, аблаўшы таго апошнімі словамі, даў яму ў твар кулаком.

Магчыма, такія паводзіны былі абумоўленыя яшчэ і тым, што дэкрэт у справе брата быў разгледжаны зусім не на карысць Юзафа. Цяпер яму належала выплаціць Яццінічу 2000 коп грошаў (4000 злотых), ды яшчэ адсядзець год і шэсць тыдняў, прычым гэтым разам у сапраўднай вязніцы.

Неўзабаве ў зале зноў пачалася сварка. На гэты раз Валадковіч стаў гасіць свечкі. Іх запальвалі, а ён працягваў секчы кноты. Нарэшце, Марыконе зачытаў дэкрэт. Тады Міхал страшэнна аблаў сваіх калегаў, а тыя спехам, ад граху падалей, пакінулі залу і раз’ехаліся.

На гэтым справе не скончылася. Хмель штурхаў героя вечарыны на працяг падзвігаў. Трыбунальскім музыкам, якія сядзелі на гаўптвахце, ён загадаў ісці за сабой. Крочачы па цэнтры Менску, Валадковіч заўважыў дамініканаў, якія рухаліся з насілкамі па памерлага. Разагнаў іх, завалоўдаў насілкамі і пад жалобныя гукі музычных інструментаў выправіўся ў турні на кватэрах, дзе жылі дэпутаты Трыбунала. Нікога не заспеўшы ні там, ні на кватэры маршалака Сапегі (дзе ён паразнаў дваровых людзей), Валадковіч з насілкамі

з’явіўся на кватэры трыбунальскага пісара Антонія Паша. Уварваўшыся на вячэру з шабляй, убачыў Марыконе ды ізню нарабіў вярхалу. Пасля чаго, зняможаны, паваліўся на падлогу і ў неспрытомнасці быў дастаўлены ў сваю сядзібу.

НЕЧАКАНЫ ПРАЦЯГ

Трохі ачомаўшыся на раніш, Міхал схопіўся за хворую галаву — і вывесці беды сцяг. А тут акурат Пац запрасіў на сваю кватэру Марыконе і Длускага з аднаго боку, і Валадковіча з другога, паспрабаваўшы іх прымірыць. І, нібыта, гэта яму ўдалося. Ва ўсялякім выпадку, вонкава так і выглядала. Але надта разумныя і моцныя гульцы стаялі за спінамі пацярпелых. Ніхто з іх не хацеў марнаваць такі выдатны шанец разабрацца з ненавіснымі Валадковічамі і накаўтам зваліць Радзівілаў.

Таму пакуль падскарбі належным чынам выконваў свой трыбунальскі абавязак, за яго спіноў закруцілася сапраўдная змова. На бяду Міхала, браты і ўплывовыя сваякі ў Менску на той час адсутнічалі. Таму Марыконе пайшоў ва-банк.

Лісты, у якіх апісваліся злачынствы Валадковіча, ляцелі ва ўсе бакі. У кожным з іх яго свавольствы павялічваліся ў маштабах.

Вось ужо не толькі Длускі пацярпеў, але яшчэ і пара дэпутатаў, а таксама і мэбля. Вось шабляй было рассечана маршальскае жазло і нават крыж, які стаяў на стале. Праўда, у адных “крыніцах” сцвярджаецца, што Валадковіч шабляй ударыў побач з ім, у другіх — што меў толькі намер знішчыць святыню, а ў трэціх — што ў паўзмку адсек невялічкі кавалак крыжа. Але агулам на выхадзе атрымлівалася доволі сур’ёзная карціна.

Апісанні злачынаў былі атрымалі пры каралеўскім двары. Даведаўся пра іх Міхал Сапег, а таксама Чартарыскія і Пшадзецкія. Вядома, патрапіў такі ліст і да віленскага ваяводы Міхала Радзівіла. У ім Марыконе пытаў, як належыць пакараць Валадковіча. Але думка давесці ўсё да смяротнага выраку за зневажэнне каралеўскага гонару і збройнага напад ужо выкрышталізавалася ў штабе змоўшчыкаў.

Аўтарам плана некаторыя лічаць графа Пшадзецкага — уладальніка Заслаў’я і патрона Казіміра Дамейкі, дзед Ігнаці. Пагатоў, графу не раз даводзілася ратавацца з Менску ўцёкамі, калі браты Валадковічы ды іх сваякі выходзілі на “вайскова-палітычны рынг”. Ну, а тое, што Марыконе смела пайшоў у наступ і ў далейшым карыстаўся поўнай падтрымкай Чартарыйскіх, падказвае, хто стаяў на вяршыні піраміды.

Для Радзівілаў і іх прыхільнікаў справа разгорталася самым горшым чынам. З аднаго боку, Валадковіч быў “іх чалавекам”, і яны былі абавязаны бараніць яго любым чынам. Але з-за таго, што яго свавольства ўдалося падаць як нечуваннае злачынства, у якім нібыта пацярпеў гонар караля, без пакарання яго застацца не магло. Тым болей, такая выхадка шляхціца магла даць добры прыклад астамім, падахвоціўшы іх напаць на найвышэйшую судовую ўстанова ВКЛ, калі таго жадаеца.

Таму Міхал Радзівіл адказаў, што суд сам мае паўнамоцтва вырашыць, які пакараць Валадковіча. Ад уездзе ў справе магнат абстрагавалася, адчуваючы, што мэты яе значна больш амбітныя, чым проста пакаранне злачынцы. Але ніхто не думаў, што справа вырашыцца так, як таго хацеў Марыконе.

У ноч з 12 на 13 лютага ў памяшканні менскай гаўптвахты прагучаў залп, які абарваў жыццё Міхала Валадковіча.

Зміцер ЮРКЕВІЧ,
гісторык-архівіст

МУЗЕІ

НАЦЫЯНАЛЬНЫ МАСТАЦКІ МУЗЕЙ РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ
г. Мінск, вул. Леніна, 20.
Тэл.: 327 45 62.

- Экспазіцыі:**
- "Мастацтва Беларусі XII — XVIII стст.;"
  - "Мастацтва Беларусі XIX — пач. XXI стст.;"
  - "Мастацтва Беларусі XX — пач. XXI стст.;"
  - "Мастацтва Расіі XVIII — пач. XX стст.;"
  - "Мастацтва краін Заходняй і Цэнтральнай Еўропы XVI — XX стст.;"
  - "Мастацтва краін Усходу XIV — XX стст.;"
- Выставы:**
- Выставачны праект **"Сучаснікі XX. Стагоддзе беларускага партрэта"** — да 17 лютага.
  - Выстава **"Адкрыццё сапраўднага"**, прымеркаваная да 80-годдзя Нацыянальнага мастацкага музея Рэспублікі Беларусь — да 17 сакавіка.
  - Выстава **"Жывапісныя мелодыі"** (да 100-годдзя з дня нараджэння Раісы Кудравіч і Валерыяны Жолтак) — да 3 сакавіка.
  - Персанальная выстава карцін Барыса Грабчэнічкова **"Тэматы Зімагораў"** — да 10 сакавіка.
  - Калекцыя карцін спявачкі Лідзіі Русланавой і зборы Нацыянальнага мастацкага музея — да 1 сакавіка.
  - Выстава **"Графіка Германа Штрука"** (з прыватнай калекцыі Уладзіміра Багданова) — да 24 лютага.
  - Інклузіўны арт-праект **"І адчуваючы, бачыць..."** — да 1 мая.

Філіялы музея

МУЗЕЙ "ДОМ ВАНЬКОВІЧАЎ. КУЛЬТУРА І МАСТАЦТВА І ПАЛОВЫ XIX СТ."
г. Мінск, вул. Інтэрнацыянальная, 33а.
Тэл.: 327 88 78.
Пастаянныя экспазіцыі:

- "Інтэр'еры шляхецкай сядзібы".
- "Жыццё і творчасць Валенціны Ваньковіча".
- "Сядзібны партрэт XVII — сяр. XIX стст."

МУЗЕЙ БЕЛАРУСКАГА НАРОДНАГА МАСТАЦТВА У В. РАЎБІЧЫ
Спарткомплекс "Раўбічы", Мінскі раён. Тэл.: 507 44 69.

- Пастаянная экспазіцыя.
- Майстар-класы па стварэнні лялек-мотанак, ткацтве паясоў альбо саломляцэнні (на выбар) — кожную нядзелю. Пачатак а 12-й.

НАЦЫЯНАЛЬНЫ ГІСТАРЫЧНЫ МУЗЕЙ РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ
г. Мінск, вул. К.Маркса, 12.
Тэл.: 327 43 22.
Экспазіцыі:

- Абноўленая экспазіцыя

ТЭАТРЫ

НАЦЫЯНАЛЬНЫ АКАДЭМІЧНЫ ВЯЛІКІ ТЭАТР ОПЕРЫ І БАЛЕТА РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ
г. Мінск, пл. Парыжскай камуны, 1.
Тэл./факс: 334 11 56.

- 16 — "Царская нявеста" (опера ў 3-х дзеях) М.Рымскага-Корсакава. Дырыжор — Мікалай Калядка.
- 17 — "Жар-пташка" (балет у адной дзеі) І.Стравінскага. Пачатак аб 11-й.
- 17 — "Жар-пташка" І.Стравінскага; "Шахзада" М.Рымскага-Корсакава. (балеты ў адной дзеі). Дырыжор — Віктар Пласкіна. Пачатак а 18-й.
- 19 — "Кармэн" (опера ў 3-х дзеях) Ж.Бізе. Дырыжор — Андрэй Галануа.
- 20 — "Дон Кіхот" (балет у 3-х дзеях) Л.Мінкуса. Дырыжор — Алег Лясун.
- 20 — "Карчомка "На двух крэслах"

У МІНСКУ ГАЗЕТУ "КУЛЬТУРА" МОЖНА НАБЫЦЬ У НАСТУПНЫХ КРОПКАХ:

магазіны "Белсаюздрук"

Падземны пераход ст.м. "Пятроўшчына".

Падземны пераход ст.м. "Плошча Перамогі".

Праспект Незалежнасці, 44.

Вуліца Валадарскага, 16.

кіёскі "Белсаюздрук"

ст.м. "Няміга", вул. М. Багдановіча.

Праспект Пераможцаў, 5.

Вуліца Рабкораўскага, 17.

Праспект Незалежнасці, 68, В.

Вуліца Лабанка, 2.

"Старажытна Беларусь"

- "Беларусь XVI — XVIII стст. у партрэтах і геральдыцы".
  - Бестэрміновая акцыя **"Адзіны білет"**, якая дазваляе мінчанам і гасцям сталіцы наведаць музей і яго шэсць філіялаў, набыўшы ўсяго адзін білет у любым з іх.
  - Аўтарскі праект Ахрэма Белабровіка **VKL3D**.
  - Акцыя **"Воляна п'яніна"** — кожны дзень з 16.00 да 19.00.
- Выставы:**
- Выстава **"Беларусь: адраджэнне духоўнасці"**.
  - Выстава **"Ад рымскага дэнарыя да беларускага рубля"**.
  - Выстава **"Сакральная культура Касцёла Беларусі"** — да 18 сакавіка. У рамках выставы — фотакспазіцыя Сяргея Плытквіча **"Планета Беларусь. Касцёлы"**.
  - Выстава **"Сямейны альбом"**, прысвечаная 105-годдзю Паўла Масленнікава — да 21 лютага.
  - Выстава **"Сучасны беларускі эсклібрыс"** — да 21 лютага.

Філіялы музея

ДОМ-МУЗЕЙ І З'ЕЗДУ РСРП
г. Мінск, пр-т Незалежнасці, 31а. Тэл.: 290 68 47.

- Абноўленая экспазіцыя **"Гісторыя сацыял-дэмакратычнага руху канца XIX — пачатку XX стст."**
- Выстава **"Кь спорт!"** — да 26 лютага.
- Навукова-папулярная выстава **"Тэматычны свет пад мікраскопам"** — з 21 лютага да 7 ліпеня.

МУЗЕЙ СУЧАСНАЙ БЕЛАРУСКАЙ ДЗЯРЖАЎНАСЦІ
г. Мінск, вул. К.Маркса, 38.
Тэл.: 327 46 11.

- Пастаянная экспазіцыя **"Сучасная гісторыя Рэспублікі Беларусь: 1991 — 2017 гг."**.

МУЗЕЙ ПРЫРОДЫ І ЭКАЛОГІІ РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ
г. Мінск, вул. К.Маркса, 12.
Тэл.: 327 06 33.

Экспазіцыі:

- "Сезонныя змены".
- Вадаёмы і насельнікі прыбярэжных раслін".
- "Хвойны тып лесу і насельнікі змяшанага лесу".
- "Насельнікі ліставога і змяшанага лесу".
- "Ахоўныя прыродныя ўчасткі, рэдкія віды жывёл".

- Выстава **"Небяспечная прыгажосць"** — да 28 лютага.
- г. Мінск, вул. Казіца, 117 (будынак кінатэатра "Электрон"). Тэл.: +37529 123 60 53.

- Выстава **"Дзівосны свет матылькоў"** — да 28 лютага.
- Атракцыйн **"Стужачны лабірынт"**.
- Атракцыйн **"Лазерны квэст"**.
- г. Мінск, вул. Багдановіча, 9а. Тэл.: 237 46 94.
- Выстава **"Птушкі зімой"** — да 3 сакавіка.

МУЗЕЙ ГІСТОРЫІ ТЭАТРАЛЬНАЙ І МУЗЫЧНАЙ КУЛЬТУРЫ
г. Мінск, Музычны зав., 5.
Тэл.: 220 26 67.

- Пастаянныя экспазіцыі:**
- "Выток тэатральнай і музычнай культуры на беларускіх землях";
  - "Музычная і тэатральная культура Беларусі ў X — XIX стст."; "Беларуская музычная культура XX ст."; "Тэатральная культура Беларусі XX ст.".
  - Выстаўка **"Ракурсы творчасці"** (да 105-годдзя з дня нараджэння народнага мастака Беларусі Паўла Масленнікава) — да 3 сакавіка.

ГАСЦЁЎНА УЛАДЗІСЛАВА ГАЛУБКА

г. Мінск, вул. Старавіленская, 14. Тэл.: 286 74 03.

- Пастаянная экспазіцыя.
- Выстава з прыватнай калекцыі **"Лепшыя цацкі СССР"** — да 3 лютага.
- Майстар-класы:
- Музейныя заняткі **"Тэатральная лялька"** для дзяцей 5+.
- Інтэрактыўныя музейныя заняткі **"Асновы акцёрскага майстэрства"** для дзяцей ад 5 да 10 гадоў.
- Выстава **"Палёт фантазіі"** (прадстаўлены творы Волгі Мядзведзевай, Дзімітрыя Траяноўча, Дзяны Горбач і Паўла Лабурдава) — да 17 лютага.

МУЗЕЙ ГІСТОРЫІ БЕЛАРУСКАГА КІНО

г. Мінск, вул. Сявядлова, 4.
Тэл.: 327 10 75.

- Пастаянная экспазіцыя **"Гісторыя беларускага кінематографа"**.
- Міжнародная выстава фатаграфіі **"Нюансы"** (у рамках праекта "Гульня ў класіку") — да 10 сакавіка.

БЕЛАРУСКІ ДЗЯРЖАЎНЫ МУЗЕЙ ГІСТОРЫІ ВЯЛІКАЙ АЙЧЫННАЙ ВАЙНЫ

г. Мінск, пр-т Пераможцаў, 8.
Тэл.: 327 11 66; 203 07 92.

Музей працуе: пн. — выхадны, аўт. — нядз. — ад 10-й да 18-й, сер. — ад 12-й да 20-й.

- Пастаянная экспазіцыя.

- Часовая экспазіцыя **"Афганістан. Рэха вогненнага гора"**, прысвечаная 30-годдзю вываду войскаў з Афганістана — да 31 сакавіка.

НАЦЫЯНАЛЬНЫ ГІСТОРЫКА-КУЛЬТУРНЫ МУЗЕЙ-ЗАПАВЕДНІК "НЯСВІЖ"

г. Нясвіж, вул. Ленінская, 19.
Тэл.: (8-01770) 2 06 60, 2 06 02; +37529 551 80 51, + 37529 190 31 49.

Палацавы ансамбль

- Пастаянная экспазіцыя.
- Выстава сусветна вядомага беларускага мастака-графіка Паўла Татарнікава **"Аудыенцыя"** — да 15 красавіка.
- Гістарычны квэст "Таямніцы і загадкі палаца Радзівілаў". Па папярэдніх заяўках.
- Сэктар экскурсійнай і інфармацыйнай дзейнасці Вул. Гейсіка, 1.
- Пастаянная экспазіцыя.
- Персанальная выстава Наталлі Каньковай **"Справа час і забаве час"** — да 25 сакавіка.

ЗАМКАВЫ КОМПЛЕКС "МІР"

г.п. Мір, Карэліцкі раён, Гродзенская вобласць.
Тэл.: (8-01596) 2 82 90, (8-01596) 2 82 70.

- Пастаянная экспазіцыя.
- Тэатралізаваная экскурсія **"Мірскі замак і яго ўладальнікі: шлях праз стагоддзі"**.
- Экскурсія з элементамі дэгустацыі **"У гоцы да Пане Каханку"**.
- Экскурсія з элементамі анімацыі і дэгустацыі **"Мірскі замак. Гісторыя. Культура. Дэгустацыя"**.
- Тэматычная экскурсія з элементамі квэста для дзяцей **"Інтрыгі Купідона"**.
- Музейныя камунікацыйныя праграмы: **"Табе, нашчадак, у добры дар..."**, **"Ад усяго сэрца — самы лепшы пачастунак"**, **"Капрызы моды ракако"**.
- Квэст **"Белы слон"**.
- Дзіцячая тэатралізаваная экскурсія **"Чароўная гісторыя ў Мірскім замку"**.
- Правядзенне вясельных цырымоній, святкаванне гадавіны вяселля.
- Музейная фоталяўцоўка.
- Выстава **"3 імператарскага гардэроба"** — да 28 лютага.

ДЗЯРЖАЎНЫ ЛІТАРАТУРНА-МЕМАРЫЯЛЬНЫ МУЗЕЙ ЯКУБА КОЛАСА

г. Мінск, вул. Акадэмічная, 5.
Тэл.: 294 91 96.

Экспазіцыі:

- **"Якуб Колас. Жыццё і творчасць"**.
- Экспазіцыя **"Склеп"** на сядзібе Якуба Коласа.
- Тэматычныя экскурсіі і лекцыйныя заняткі.
- Тэатралізаваныя прадстаўленні ваводле беларускіх народных казак.
- Музейныя майстар-класы і заняткі.

- Мультымедычны комплекс **"Чалавек. Асоба. Час"**.
- Пешая экскурсія **"Мясцінамі Коласа ў Мінску"**.
- Інтэрактыўныя праграмы для сямейных наведвальнікаў, квэст-гульня **"Таямніцы дома Песняра"**.

Акцыі:

- **"Самы лепшы дзень"** (дзень нараджэння ў музеі).
- Вішаванне ад музея, фотасесія **"У дзень вяселля — у музей"**
- Музейная акцыя **"Дзясятка за Коласа!"**, прымеркаваная да Міжнароднага дня роднай мовы — 21 лютага. Пачатак аб 11-й.

ДЗЯРЖАЎНЫ ЛІТАРАТУРНЫ МУЗЕЙ ЯНКІ КУПАЛЫ
г. Мінск, вул. Янкі Купалы, 4.
Тэл.: 327 78 66.

- Пастаянная экспазіцыя **"Шляхі"** з праглядам роліка ў 3D-фармаце і інтэрактыўнай зонай для дзяцей
- **"Хлопчыкі і лётчыкі"**, галаграфічным тэатрам.
- Выставачны праект **"Дрэвы, якія памятаюць Купалу"** (сумесна з Беларускай грамадскім аб'яднаннем фатографію) — з 19 лютага да 6 сакавіка.
- Інтэрактыўныя музейныя праграмы **"У пошуках папараць-кветкі"**, **"Вячоркі"**.

МУЗЕЙ ГІСТОРЫІ ГОРАДА МІНСКА

г. Мінск, вул. Рэвалюцыйная, 10.
Тэл.: 321 24 30.

Філіялы Музея гісторыі горада Мінска

ГАРАДСКАЯ МАСТАЦКАЯ ГАЛЕРЭЯ ТВОРАЎ Л.Д. ШЧАМЯЛЁВА

г. Мінск, вул. Рэвалюцыйная, 10. Тэл.: 321 24 30.

- Адноўленая экспазіцыя **"Адкрыццё жывапісу"** (візуальная ратраспектыва творчасці народнага мастака Беларусі Леаніда Шчамялёва).
- Выставачны праект з цырку "Асабісты гісторыі"
- **"Мінская праліска. Частка 1. Happy New Minsk"**.

МАСТАЦКАЯ ГАЛЕРЭЯ МІХАІЛА САВІЦКАГА

г. Мінск, пл. Свабоды, 15.
Тэл.: 321 24 30.

Экспазіцыі:

- **"Мастак. Грамадзянін. Герой"**. Прысвечана Ганароваму грамадзяніну г. Мінска Міхалу Савіцкаму.
- **"Мінск губернскай. Шляхецкі побыт"**.
- Выстава твораў народнага мастака Беларусі Георгія Паплаўскага (1931 — 2017) **"Даўжэй за век трывае дзень..."** — да 3 сакавіка.

МІНСКАЯ ГАРАДСКАЯ РАТУША

г. Мінск, пл. Свабоды, 2а.
Тэл.: 321 24 30.

Выставачныя праекты:

ПА ПЫТАННЯХ РАЗМЯШЧЭННЯ РЭКЛАМЫ Ў ГАЗЕЦЕ "КУЛЬТУРА"

звартайтесь па тэлефоне
+ 375 17 286 07 97
і па тэлефоне/факсе
+375 17 334 57 41
альбо пішыце на электронны адрас
kultura@tut.by!

- "Мінск у гістарычнай прасторы. Картаграфічны кабінет".
- "Мінск сярод сяброў. Гарыды-пабрацімы сталіцы Беларусі".
- "Археалагічныя артафакты ў XII — XIX стст."

ЭКСПАЗІЦЫЯ "КАРЭТНАЯ"

г. Мінск, вул. Кірылы і Мяфодзія, 8. Тэл.: 321 24 30.

- **"Сані • вазок; каліска • брычка; карэта • вупраж"** (пастаянная экспазіцыя па гісторыі гужавога транспарту жыхароў Мінска XIX — пачатку XX стст.).
- Віртуальная гульня **"Карэтны майстар"**.

МУЗЕЙ "ЛОШЫЦКАЯ СЯДЗІБА"

г. Мінск, праезд Чыжэўскіх, 8-2.

- Пастаянная экспазіцыя.
- Выстава **"Краса Паўднёвай Курземе"** — да 17 сакавіка.

ФЛІГЕЛЬ ЛОШЫЦКАГА СЯДЗІБНА-ПАРКАВАГА КОМПЛЕКСУ

г. Мінск, праезд Чыжэўскіх, 10.
Тэл.: 285 18 86.

Экспазіцыя:

- **"Кола часу"** — прадметы гарадской і сялянскай культуры кан. XIX — сяр. XX стст.

АРТ-ГАСЦЁЎНА "ВЫСОКАЕ МЬСТА"

г. Мінск, вул. Герцэна, 2а.
Тэл.: 321 24 30.

- Выстава жывапісу Алены Карповіч і Наталлі Разуменка **"Дзве фарбы"** — да 10 сакавіка.

НАВАГРУДСКІ ГІСТОРЫКА-КРАЯЗНАЧУЧЫ МУЗЕЙ

г. Навагрудка, вул. Гродзенская, 2.
Тэл. (8-01597) 2 14 70.

- Пастаянная экспазіцыя: **"Гісторыя Навагрудчыны са старажытных часоў да Вялікай Айчыннай вайны"**.
- Выстава жывых пеўчых птушак — да 17 лютага.
- г. Навагрудка, вул. Мінская, 64-66.
- Экспазіцыя: **"Музей яўрэйскага супраўлення на Навагрудчыне"**.

ДОМ-МУЗЕЙ АДАМА МІЦКЕВІЧА У НАВАГРУДКУ

г. Навагрудка, вул. Леніна, 1.
Тэл.: (8-01597) 2 43 40 (каса).

- Пастаянная экспазіцыя: **"Жыццё і творчасць Адама Міцкевіча"**.
- Пастаянныя выставы: **"Святло кухні Міцкевічаў"**, **"Малюні сельскага жыцця"**, **"Пан Тадэвуш" праз час і народы"**.

ГАЛЕРЭІ

"УНІВЕРСИТЭТ КУЛЬТУРЫ"
г. Мінск, пл. Кастрычніцкая, 1.
Тэл.: 327 26 12.

- Выстава мастацкіх твораў **"Арт-Жодзіна"** — з 18 да 28 лютага.

(канцэрт-пераўвасабленне). Камерная зала імя Л.П.Александровскай. Пачатак у 19.30.

- 21 — **"Тоска"** (опера ў 3-х дзеях) Дж.Пучыні. Прэм'ера. У партыі Каварадосі — Альберта Прафета (Італія). Дырыжор — Аляксандр Ансіміаў.
- 22 — **"Лебядзінае возера"** (балет у 3-х дзеях) П.Чаікоўскага. Дырыжор — Вячаслаў Чарнуха-Воліч.
- 23 — **"Вяселле Фігара"** (опера ў 4-х дзеях) В.А.Моцарта. Дырыжор — Алег Лясун.

ЗАСЛУЖАНЫ КАЛЕКТЫЎ РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ "РЭСПУБЛІКАНСКІ ТЭАТР БЕЛАРУСКАЙ ДРАМАТУРГІІ"

г. Мінск, вул. Крапоткіна, 44.
Тэл./факс: 154 04 44.

- 16, 23 — **"Залатое сэрцайка"** (інтэрактыўная казка) С.Навуменка. Пачатак аб 11-й.

- 17 — **Вечар сучаснай харэаграфіі Choreo content.** (у рамках VII Форуму эксперыментальных пластычных тэатраў "ПлаСтформа").
- 19 — **"Адамавы жарты"** (камедый) С.Навуменка.
- 20 — **"Любоў людзей"** (трылер) Д.Багаслаўскага.
- 21 — **"Мудрамер"** (сатырычная камедыя) М.Матукоўскага. Прэм'ера.

ЗАСЛУЖАНЫ КАЛЕКТЫЎ БЕЛАРУСКІ ТЭАТР "ЛЯЛКА"

г. Віцебск, вул. Пушкіна, 2.
Тэл.: (8-0212) 36 32 50.

- 16 — **"Ямелева шчасце"** (жартоўнае прадстаўленне па матывах рускіх народных казак).
- 17 — **"Бука"** (казка) М.Супоніна.
- 23 — **"Тук-тук! Хто там?"** (спектакль-музычная рэпетыцыя на 2 дзеі) Л.Ралчава. Пачатак спектакляў аб 11-й.